

Patyşalar

Ikinji kitap

Giriş

Patyşalar baradaky ikinji kitapda Ysraýylyň Demirgazyk we Günorta patyşalyklarynyň taryhy beýan edilýär. Bu kitap iki bölümden ybaratdyr. Onuň birinji bölümünde b. e. öň IX asyryň ortalaryndan tä b. e. öň 722-nji ýylda Demirgazyk patyşalygynyň paýtagty Samariýanyň synmagyna çenli bolan taryhy wakalar beýan edilýär. Kitabyň ikinji bölümünde ysraýyl halkynyň ýesirlige alnyp, b. e. öň 586-njy ýylda Günorta patyşalygynyň paýtagty Iýerusalimiň Babyl patyşasy Nebukadnesar tarapyndan weýran edilmegine çenli bolup geçen wakalar beýan edilýär.

Kitap Gedalýanyň babyllylaryň gol astyndaky ýahuda halkyna häkimlik edişi baradaky we Ýahuda patyşasy Ýehoýakynyň Babyl türmesinden boşadylyşy baradaky wakalar bilen tamamlanýar.

Kitapda beýan edilen betbagtçylyklar Ysraýyl, Ýahuda patyşalarynyň we halkyň Hudaýy ret edip, butlara sežde edendikleri zerarly boldy. Emma Iýerusalimiň weýran edilip, ýahudalaryň Babylla sürgün edilmegi soňra Ysraýyl taryhynda uly özgerişlikleriň we ruhy galkynyşlaryň bolmagyna ýardam berdi.

Mazmuny

Bölünen patyşalyk	1:1–17:41
Elýaşa pygamber.....	1:1–8:15
Ysraýyl we Ýahuda patyşalary	8:16–17:4
Samariýanyň synmagy	17:5–41
Ýahuda patyşalygy	18:1–25:30
Hizkiýadan Ýoşyýa çenli bolan patyşalar	18:1–21:26
Ýoşyýanyň şalyk sürmegi	22:1–23:30
Ýahudanyň soňky patyşalary	23:31–24:20
Iýerusalimiň synmagy	25:1–30

1-nji bap

Reb Ahazýa patyşany jezalandyrýar

¹Ysraýyl patyşasy Ahap ölerden soň, Mowap ýurdy Ysraýylyň garşysyna gozgalan turuzdy.

²Bir gün Ahazýa Samariýa şäherindäki köşgüniň ýokarky gatyndaky penjireden ýykylyp, şikeslendi. Onsoň ol: «Gidiň-de, Ekron hudaýy Bagalzebupdan soraň, men bu şikesden gutulyp bilerinmi?» diýip çaparlar ýollady. ³Emma Rebbiň perişdesi tişbeli Ylýas pygambere şeýle diýdi: «Git-de, Samariýanyň patyşasynyň çaparlarynyň önünden çykyp, olara: „Siz Piliştini Ekron galasynyň hudaýy Bagalzebupdan patyşaňyz barada soramaga gider ýaly Ysraýylda Hudaý ýokmy näme?“ diý. ⁴Bu eden işiň üçin Reb şeýle diýýär: „Sen ýatan düşegiňden galmarsyň, hökman ölersiň“. Şeýdip, Ylýas pygamber özüne berlen tabşyrygy berjaý etdi.

⁵Çaparlar patyşanyň ýanyna dolanyp geldiler. Patyşa olardan: «Siz näme üçin zyňyza dolanyp geldiňiz?» diýip sorady. ⁶Olar şeýle jogap berdiler: «Öňümüzden bir adam çykyp, bize Reb şeýle diýýär diýdi: „Sizi iberen patyşaňyzyň ýanyna baryň-da, oňa sen Ekron hudaýy Bagalzebupdan soramaga adam iberer ýaly, Ysraýylda Hudaý ýokmy näme? Munuň üçin sen ýatan düşegiňden galmarsyň, hökman ölersiň“ diýiň». ⁷Patyşa çaparlardan: «Öňüňizden çykyp, size bu sözleri diýen adamyň sypaty nähilidi?» diýip sorady. ⁸Olar patyşa: «Ol düýe ýüňünden tikilen donludy we bilinde gaýyş guşak guşalandy» diýip jogap berdiler. Patyşa: «Ol tişbeli Ylýasdyr» diýdi.

⁹Onsoň patyşa ellibaşyny ýanynyň elli adamy bilen Ylýasyň ýanyna ýollady.

Ellibaşy bir baýryň üstünde oturan Ylýasyň ýanyna gelip, oňa: «Eý, Hudaýyň adamy, patyşa saňa aşak düşmegi buýurýar» diýdi. ¹⁰Ylýas ellibaşa: «Eger men Hudaýyň adamy bolsam, goý, Hudaý gökden ot inderip, seni we seniň elli adamyňy ýakyp kül etsin» diýdi. Onsoň gökden ot inip, ellibaşyny we onuň elli adamyny ýakyp kül etdi.

¹¹Patyşa ýanynyň elli adamy bilen ikinji ellibaşyny Ylýasyň ýanyna ýollady. Ol hem Ylýas pygamberiň ýanyna gelip, oňa: «Eý, Hudaýyň adamy, patyşa saňa tiz aşak düşmegi buýurýar» diýdi. ¹²Ylýas oňa: «Eger men Hudaýyň adamy bolsam, goý, Hudaý gökden ot inderip, seni we seniň elli adamyňy ýakyp kül etsin» diýdi. Onsoň gökden Hudaýyň ody inip, ol ellibaşyny we onuň elli adamyny ýakyp kül etdi.

¹³Patyşa ýanynyň elli adamy bilen üçünji ellibaşyny Ylýasyň ýanyna ýollady. Şeýdip, üçünji ellibaşy Ylýasyň ýanyna gelip, önünde dyza çöküp, ýalbaryp: «Eý, Hudaýyň adamy, meniň we bu elli guluňyň janyňa haýpyň gelsin. ¹⁴Öňki iki ellibaşy elli adamy bilen gökden inen oda ýanyp kül boldy, emma indi seniň meniň janyma haýpyň gelsin» diýdi. ¹⁵Onsoň Rebbiň perişdesi Ylýasa: «Onuň bilen aşak düş, ondan gorkma» diýdi. Şeýdip, Ylýas aşak düşüp, ellibaşy bilen patyşanyň ýanyna gitdi. ¹⁶Ylýas patyşa: «Reb şeýle diýýär: „Sen Ekron galasynyň hudaýy Bagalzebupdan gutulyşyň barada soramaga adam iberer ýaly Ysraýylda Hudaý ýokmy näme? Munuň üçin sen ýatan düşegiňden galmarsyň, hökman ölersiň“» diýdi.

¹⁷Şeýdip, Rebbiň Ylýasyň üsti bilen aýdan sözüne görä, Ahazýa patyşa dünýäden ötdi. Ahazýa patyşa ölerden soň, ýerine dogany Ýoram patyşa boldy, sebä-

bi onuň ogly ýokdy. Ol Ýahuda patyşasy Ýehoşapadyň ogly Ýehoramyň patyşalygynyň ikinji ýylynda Ysraýyla patyşa boldy. ¹⁸ Ahazýanyň beýleki eden işleri ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr.

2-nji bap

Ylýas pygamber göge göterilýär

¹ Reb Ylýas pygamberi hasrat içinde göge götermekçi bolanda, ol Elýaşa bilen Gilgaldan gaýdyp gelyärdi. ² Ylýas pygamber Elýaşa: «Sen şu ýerde gal, çünki Reb maňa Beýtele gitmegi buýurdy» diýdi. Emma Elýaşa: «Rebden we seniň adyňdan ant içýärim, men senden galmaryn» diýip jogap berdi. Şeýdip, olaryň ikisi bile tirkeşip, Beýtele gitdiler. ³ Beýteldäki pygamberler topary Elýaşanyň ýanyna gelip, ondan: «Sen Rebbiň şu gün jenabyňy ýanyňdan äkitjekdigini bilýärsiňmi?» diýip sorady. Elýaşa: «Hawa, men bilýärim, ýöne bu barada geplemek islämok» diýip jogap berdi.

⁴ Ylýas pygamber Elýaşa: «Sen şu ýerde gal, çünki Reb maňa Ýeriho gitmegi buýurdy» diýdi. Emma Elýaşa: «Rebbiň we seniň adyňdan ant içýärim, men senden galmaryn» diýip jogap berdi. Şeýdip, olaryň ikisi bile tirkeşip, Ýeriho gitdiler.

⁵ Ýerihodaky pygamberler topary Elýaşa golaý gelip, ondan: «Sen Rebbiň şu gün jenabyňy ýanyňdan äkitjekdigini bilýärsiňmi?» diýip soradylar. Elýaşa: «Hawa, bilýärim, ýöne bu barada geplemek islämok» diýip jogap berdi.

⁶ Ylýas Elýaşa: «Sen şu ýerde gal, çünki Reb maňa Iordan derýasyna gitmegi buýurdy» diýdi. Emma Elýaşa: «Rebden we seniň adyňdan ant içýärim, men senden galmaryn» diýip jogap berdi. Şeýdip, olaryň ikisi-de bile tirkeşip, ýollaryny

dowam etdirdiler. ⁷ Elli adama barabar bolan pygamberler topary-da bular bilen bile gidip, uzagrakda olaryň garşysynda durdular. Ylýas bilen Elýaşa hem Iordanyň kenar ýakasynda durdular. ⁸ Ylýas donuny alyp düýrledi-de, onuň bilen suwa urdy. Suw bölünip, iki tarapa çekildi. Olar derýanyň içindäki gury ýerden ýöräp kenara çykdylar.

⁹ Iordan derýasyndan geçenlerinden soň, Ylýas pygamber Elýaşa: «Hudaýyň meni ýanyňdan alyp gitmezinden öň, menden islän zadyňy sora» diýdi. Elýaşa: «Seniň zýyňy ýöredirim ýaly, maňa öz ruhuňdan iki esse artyk ruh ber» diýdi.

¹⁰ Ylýas pygamber: «Kyn zat dilediň. Emma muňa garamazdan, eger sen meniň öz ýanyňdan göterilip barýanymy görseň, diňe şonda dilegiň kabul bolar. Eger-de meni görüp bilmeseň, onda dilegiň bitmez» diýdi.

¹¹ Olar gürleşip gidip barýarkalar, birdenkä alaw atlaryna tirkelen alaw söweş arabasy olary biri-birinden aýyrýar. Ylýas hasrat bilen göge göterilýär. ¹² Elýaşa Ylýas pygambere seredip: «Eý, atam, atam! Ysraýylyň söweş arabalary bilen söweş arabaly esgerleri!» diýip, bar sesi bilen gygyrýar. Şondan soň Elýaşa Ylýas pygamberi hiç haçan görmedi. Elýaşa öz eşiklerini ýyrtyp, ikä bölüdi. ¹³ Onsoň Elýaşa Ylýasdan gaçyp galan dony alyp, yzyna gidip, Iordanyň kenarynda durdy. ¹⁴ Ol Ylýasdan gaçyp galan dony aldy-da, suwa urup: «Hany, Ylýasyň Hudaýy Reb niredede?» diýip gygyrdy. Elýaşa dony suwa uran badyňa, suw bölünip, iki tarapa çekildi we Elýaşa kenaryň beýleki tarapyna geçdi.

¹⁵ Ýerihodaky pygamberler topary Elýaşany bir menzil ýerden görüp: «Ylýasyň ruhy Elýaşada» diýişdiler. Onsoň

olar Elýaşanyň öňünden çykyp, oňa tagzym etdiler. ¹⁶Olar Elýaşa: «Ine, gulalaryň arasynda elli sany güýçli adam bar. Goý, olar gidip, seniň jenabyň Ylýasy gözlesinler. Belki, Rebbiň Ruhy ony äkidip, dagdyr jülgeleriň birine taşlandyr» diýdiler. Elýaşa olara: «Ýok, olary ibermäň» diýdi.

¹⁷Emma pygamberler oňa ýalbaryp, ony mejbur edensoňlar, Elýaşa: «Bolýar, iberiň» diýdi. Şeýdip, elli adam Ylýasyň gözlegine çykdylar. Olar ony üç günläp gözlediler, ýöne tapyp bilmediler. ¹⁸Olar Elýaşanyň ýanyna dolanyp geldiler. Şol wagtlar Elýaşa Ýerihodady. Ol pygamberler toparyna: «Men size gitmäň diýmedimmi näme?» diýdi.

Elýaşa pygamberiň gudratlary

¹⁹Gala adamlary Elýaşa: «Jenabym, görşüňiz ýaly galanyň ýerleşýän ýeri go-wy, ýöne onuň suwunyň erbetdigi zerarly ýer hasylsyzlyga sezewar boldy» diýdiler.

²⁰Elýaşa: «Maňa içine duz salnan täze gap getirip beriň» diýdi. Olar oňa içi duzly gaby getirip berdiler. ²¹Elýaşa suw çeşmesiniň başyna bardy-da, duzy onuň içine oklap: «Reb şeýle diýýär: „Men bu suwy tämizleýärim. Mundan beýläk ölüm-de, hasylsyzlyk-da bolmaz.“» diýdi.

²²Elýaşanyň aýdyşy ýaly şol suw tä şu güne çenli hem tämizdir.

²³Elýaşa ol ýerden Beýtele gitdi. Ol gidip barýarka, galadan ýaş oğlanlar çykyp, ony masgaralap: «Heý, kel, güm bol şu ýerden! Heý, kel, güm bol şu ýerden!» diýip gygyrýşdylar. ²⁴Elýaşa yzyna öwrülip, oğlanlara seredip, olara Rebbiň adyndan gargady. Biraz wagtdan soň, jeňňellikden iki sany aýy çykyp, kyrk iki oglany parçalady. ²⁵Elýaşa ol ýerden Karmel dagyna gidip, dagdan Samariýa galasyna dolanyp geldi.

3-nji bap

Ysraýyl Mowap bilen uruşyar

¹Ýahuda patyşasy Ýehoşapadyň patyşalygynyň on sekizinji ýylynda Ahabyň ogly Ýoram Ysraýyla patyşa boldy. Ol Samariýada on iki ýyl patyşalyk etdi. ²Ýoram Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Emma ol kakasy, ejesi ýaly däldi, çünki ol kakasynyň Bagala diken daşyny aýyrýdy. ³Muňa garamazdan, Ýoram Nebadyň ogly Ýarobgam ýaly Ysraýyla günä etdirip, pis işleri etmekden el çekmedi.

⁴Mowap patyşasy Meşanyň goýunlary san-sajaksyzdy. Ol Ysraýyl patyşasyna ýüz müň guzy bilen ýüz müň goçuň ýüňüni ibermelidi. ⁵Ahap öleden soň Mowap patyşasy Ysraýyl patyşasyna garşy gozgalaň turuzdy. ⁶Onsoň Ýoram dessine Samariýadan gidip, bütin ysraýyl halkyny ýygnady. ⁷Ýoram Ýahuda patyşasy Ýehoşapada habar ýollap, ondan: «Mowap patyşasy maňa garşy uruş turuzdy. Sen meniň bilen Mowabyň garşysyna urşa gidersiňmi?» diýip sorady. Ýehoşapat Ysraýyl patyşasyna: «Menem, esgerlerimem, atly goşunym seniň hyzmatyňdadyrys» diýip jogap berdi. ⁸Onsoň Ýahuda patyşasy Ýehoşapat Ýoramdan: «Haýsy tarapdan hüjüm edeli?» diýip sorady. Ysraýyl patyşasy Ýoram: «Edom çölüniň joly bilen hüjüm ederis» diýip jogap berdi.

⁹Şeýdip, Ysraýyl, Ýahuda we Edom patyşalary bile ýola düşdüler. Olar ýedi günlük aýlawly joly geçenlerinden soň, pyýada goşun we olaryň ýanyndaky mallar üçin hiç hili suwlary galmady. ¹⁰Ysraýyl patyşasy Ýoram: «Wah, Reb bizi, üç patyşany Mowabyň eiline bermek üçin bir ýere ýygnan eken» diýdi. ¹¹Emma

Ýehoşapat: «Rebden sorap görer ýaly bu ýerde Rebbiň pygamberi ýokmy?» diýdi. Onsoň Ysraýyl patyşasynyň emeldarlarynyň biri: «Şapadyň ogly Elýaşa şu ýerde. Ol Ylýasyň eline suw akydardy» diýip jogap berdi. ¹²Ýehoşapat: «Onda Rebbiň sözi bar» diýdi. Şeýdip, Ysraýyl, Ýahuda hem-de Edom patyşalary bile tirkeşip, Elýaşanyň ýanyna gitdiler.

¹³Elýaşa Ysraýyl patyşasyna: «Sen näme üçin meniň ýanyma gelýärsiň? Sen kakaňyň, ejeňiň pygamberleriniň ýanyna git» diýdi. Emma Ysraýyl patyşasy Ýoram oňa: «Ýok, Rebbiň hut özi bizi, üç patyşany diňe Mowabyň eline bermek üçin bir ýere ýygnaň eken» diýdi. ¹⁴Elýaşa Ysraýyl patyşasyna şeýle diýdi: «Hyzmat edýän Hökmürowan Rebbimiň adyndan ant içýärim, men Ýahuda patyşasyna sarpa goýýanlygym üçin seniň bilen gepleşýärim, ýogsam men seniň ýüzüňe-de seretmezdim. ¹⁵Indi maňa bir sazanda getiriiň».

Sazanda saz çalyň otyrka, Elýaşanyň kalbyna Rebbiň güýji geldi. ¹⁶Elýaşa şeýle diýdi: «Reb şeýle diýýär: „Şu gury jar hendeklerden dolar. ¹⁷Siz hiç hili ýel, ýagyş görmeseňiz-de, bu jar suwdan dolup, ähliňiz mal-garalaryňyz bilen bile şol suwdan içersiňiz“. ¹⁸Bu zatlar Reb üçin gaty aňsatdyr. Ol Mowaby-da siziň eliňize berer. ¹⁹Siz mowaplylaryň ähli galalaryny, saýlama galalaryny basyp alyp, ähli miweli agaçlaryny çaparsyňyz, olaryň ähli suw çeşmelerini bentläp, ähli oňat ekerançylyk ýerlerini daşlardan dolduryp weýran edersiňiz». ²⁰Ertesi gün gala gurbanlygyň berilmeli wagty, birdenkä Edom tarapdan suw akyp başlap, ol ýer tutuşlygyna suwdan doldy.

²¹Üç patyşanyň özlerine garşy uruşmaga çykanyny eşiden mowaplylar eli ýarag tutan ýaşlaryndan başlap, tä iň

garrylaryna çenli baryny ýygnaň, olary serhetde nyzama duruzdylar. ²²Mowaplylar ertesi ir bilen turanlarynda, Gün suwuň ýüzüne şöhle saçýardy. Olar garşylaryndaky suwuň gan ýaly gyzlydygyny gördüler. ²³Olar: «Bu gandyr. Patyşalar öz aralarynda urşup, biri-birlerini öldürendirler. Eý, mowaplylar, geliň, olaryň oljasyny talalyň!» diýip gygyryşdylar. ²⁴Mowaplylar ysraýyllaryň düşelgesine gelende, ysraýyllar aýaga galyp, olaryň garşysyna hüjüme geçdiler. Ysraýyllar mowaplylary yzyna kowup çykardylar. Olar Mowaba çozup girip, urşy ol ýerde hem dowam etdirdiler. ²⁵Ysraýyllar bütin Mowabyň galalaryny ýer bilen ýegsan edip, olaryň ähli oňat ekerançylyk ýerlerini daşdan dolduryp weýran etdiler, ähli suw çeşmelerini bentläp, ähli miweli agaçlaryny çapdylar. Diňe Mowabyň paýtagty Kirharasediň kerpiç diwarlary ýykylman galdy, ýöne sapanly esgerler ony hem gabap, galanyň üstüne hüjüm etdiler. ²⁶Mowap patyşasy duşmanlarynyň özünden üstün çykyp barýanyny göreňde, ýanyna ýedi ýüz sany gylçly esger alyp, Edom patyşasynyň goşunlarynyň içinden böwsüp geçmekçi boldy, emma bu başa barmady. ²⁷Onsoň Mowap patyşasy öz ornuna patyşa boljak nowbahar ogluny galanyň diwarynda ýakma gurbanlygy hökmünde hödürledi. Ysraýyla garşy gahar-gazap möwjedi. Şonuň üçin hem ysraýyllar Mowapdaky söweşi bes edip, öz ýurtlaryna dolandylar.

4-nji bab

Elýaşa pygamber garyp dul aýala kömek edýär

¹Pygamberlerden bolan bir adamyň aýaly Elýaşa: «Guluň ärim öldi. Sen bilýärsiň, guluň Rebbi sylap, ondan

gorkýardy. Algydarymyz iki çagamy özüne gul edinmek üçin alyp gitmäge gelipdir» diýip aglady. ²Elýaşa ondan: «Saňa nähili kömek edip bilerin? Maňa aýt, öýüňizde näme bar?» diýip sorady. Ol aýal: «Seniň gyrnagýňň öýünde bir golça ýagyndan başga zady ýok» diýip jogap berdi. ³Elýaşa şeýle diýdi: «Bar, daşary çyk-da, ähli goňşularyňdan boş gap dile, näçe köp ýygnap bilseň, şonça-da gowy. ⁴Onsoň ogullaryň bilen bile içeri girip, gapyny ýap-da, ýygnan gaplaryňa ýag guýup başla, dolanlaryny bir gapdala aýyr-da goýyber». ⁵Ol aýal Elýaşanyň ýanyndan gaýtdy. Ol öýüne geldi-de, gapyny içinden ýapdy. Ogullary gaplary oňa getirip berýärdiler, ol dolurýardy. ⁶Gaplar dolanda, aýal ogluna: «Maňa ýene bir gap getirip ber» diýýärdi. Ogly oňa: «Başga gap ýok» diýip jogap berdi. Şondan soň ýag gelmesi kesildi. ⁷Ol aýal Hudaýyň adamynyň ýanyna gelip, oňa bar bolan zady gürrüň berdi. Elýaşa: «Bar ýaglary sat-da, karzyňy üz, galany hem ogullaryň bilen güzeran aýlamagyňyza ýeter» diýdi.

Elýaşa pygamber şunemli gurply aýala kömek edýär

⁸Günleriň birinde Elýaşa Şunemiň üstünden geçip barýardy. Ol ýerde bir gurply aýal onuň çörege gelmegini haýyş etdi. Şeýdip, Elýaşa her sapar şol ýerden geçende, şol aýalyň öýüne çörege barardy. ⁹Ol aýal adamsyna şeýle diýdi: «Hemişe ýanymyzdan geçýän bu adamyň Hudaýyň mukaddes adamydygyna göz ýetirdim. ¹⁰Gel, oňa üçekde bir kiçijik otag salyp, onuň üçin ýorgan-düşek, saçak, oturgyç we çyra goýaly. Onsoň ol her sapar bize gelende, şol ýerde bolup biler». ¹¹Bir gün Elýaşa olara geldi we ýañky kiçijik otaga çykyp, şol ýerde

ýatdy. ¹²Elýaşa hyzmatkäri Geýhaza ýüzlenip: «Şunemli aýaly çagyry» diýdi. Hyzmatkäri ony çagyrdy. Bu aýal gelip, hyzmatkäriň önünde durdy. ¹³Elýaşa hyzmatkärine ýüzlenip: «Aýaldan: „Sen biziň üçin şunça zähmet çekipsiň. Saňa nähili kömek edip bileris? Seniň adyňdan patyşa ýa-da serkerde bilen geleşýinmi?“ diýip sora» diýdi. Aýal hem: «Men öz halkymyň arasynda ýaşaýaryn» diýip jogap berdi. ¹⁴Elýaşa hyzmatkäriden: «Men onuň üçin başga näme edip bilerin?» diýip sorady. Geýhazy oňa: «Dogrudanam, onuň ogly ýok, äri hem garry» diýip jogap berdi. ¹⁵Elýaşa: «Aýaly çagyry» diýdi. Hyzmatkäri ony çagyrdy, aýal gelip, gapynyň agzynda durdy. ¹⁶Elýaşa aýala ýüzlenip: «Ýene bir ýyldan, edil şu wagt gujagyňda ogluň bolar» diýdi. Aýal: «Ýok, jenabym, eý, Hudaýyň adamy, gyrnagýňy aldama» diýdi. ¹⁷Emma ol aýal göwreli bolup, Elýaşanyň oňa aýdyşy ýaly, bir ýyldan, edil şol wagtda bir ogul dogurdy. ¹⁸Oglan ulalyp, günleriň birinde orakçylaryň arasyndaky kakasynyň ýanyna gitdi. ¹⁹Ol kakasyna: «Waý, kelläm, kelläm!» diýip gygyransoň, kakasy hyzmatkärine: «Ony ejesiniň ýanyna äkit» diýdi. ²⁰Hyzmatkär ony göterip, ejesiniň ýanyna getirdi. Çaga günortana çenli ejesiniň dyzynda oturyp, onsoň öldi. ²¹Ejesi ony göterdi-de, ýokary çykaryp, Hudaýyň adamynyň düşeginde ýatyrdy. Onsoň ol gapyny ýapdy-da, çykyp gitdi. ²²Aýal adamsyny çagyryp: «Gaýrat edip, hyzmatkärleriň birini eşegi bilen bile meniň ýanyma iber. Men tiz Hudaýyň adamynyň ýanyna gidip geleýin» diýdi. ²³Adamsy ondan: «Bu gün aýyň başy däl ýa-da Sabat günü däl. Sen näme üçin onuň ýanyna şu gün gitjek?» diýip sorady. Aýaly hem: «Hemme zat gowy, alada

etme» diýip jogap berdi. ²⁴Aýal eşegi gaňňalap, hyzmatkärine: «Ýör, gaty sür, özüm aýdýançam eşegi haýallatma» diýdi. ²⁵Şeýdip, aýal Karmel dagyna, Hudaýyň adamynyň ýanyna geldi. Hudaýyň adamy aýaly bir menzilden görüp, hyzmatkäri Geýhaza: «Seret, şunemli aýal gelyär! ²⁶Sen tiz ylgap, aýalyň öňünden çyk-da, ondan: „Sag-salamatmysyň, adamyň sag-salamatmy? Çagaň sag-salamatmy?“ diýip sora» diýdi. Aýal hem: «Sag-salamatlykdyr» diýip jogap berdi. ²⁷Aýal dagdaky Hudaýyň adamynyň ýanyna baryp, onuň aýagyna ýapyşdy. Geýhazy ony aýyrtjak bolup, oňa golaý geldi, ýöne Hudaýyň adamy oňa: «Aýala degme, çünki onuň kalby aýj hasratdan doludyr. Reb muny menden ýaşyrdy, maňa bu barada hiç zat aýtmady» diýdi. ²⁸Onsoň aýal oňa: «Jenabym, men senden ogul diledimmi näme? Men saňa meni aldama diýmedimmi näme?» diýdi. ²⁹Elýaşa Geýhaza şeýle diýdi: «Biliňi guşa-da, eliňe meniň hasamy alyp, ýola düş. Eger sen ýolda kimdir birine duşaýsaň, oňa salam berme, biri saňa salam berse, onuň salamyny alma. Sen meniň hasamy çaganyň ýüzüne goý». ³⁰Onsoň çaganyň ejesi: «Rebden hem-de seniň adyňdan ant içýärim. Men sensiz hiç ýere gymyldamaryn» diýdi. Şondan soň Elýaşa ýerinden turup, ol aýalyň yzy bilen gitdi. ³¹Geýhazy olardan öňinçä baryp, hasany çaganyň ýüzüne goýdy, ýöne çaga demsiz-düýtüs ýatyrdy. Geýhazy Elýaşanyň öňünden çykmaga gitdi. Ol oňa: «Çaga entek hem oýa däl» diýip habar berdi.

³²Elýaşa öýe girende, düşeginde ýatan öli çagany gördi. ³³Şeýdip, ol içeri girip, gapyny ýapdy-da, Rebbiň adyna dileg etdi. ³⁴Onsoň ol düşege, çaganyň ýatan ýerine gelip, agzyny onuň agzyna,

gözlerini onuň gözlerine, ellerini onuň ellerine goýup, çaganyň üstüne ýazylyp ýatdy. Şondan soň çaganyň endamy ýylap başlady. ³⁵Elýaşa ýerinden turup, otagda eýläk-beýläk gezmeledi. Onsoň ol ýene-de düşege geçip, ýatan çaganyň üstüne ýazylyp ýatdy. Çaga ýedi gezek asgyryp, gözlerini açdy. ³⁶Elýaşa Geýhazyny çagyryp: «Şunemli aýaly çagyр» diýdi. Geýhazy ony çagyrdy. Aýal Elýaşanyň ýanyna geldi. Elýaşa oňa: «Ogluňy al» diýdi. ³⁷Ol aýal gelip, tagzym edip, Elýaşanyň aýagyna ýykyldy. Onsoň ol ogluny alyp, çykyp gaýtdy.

Zäherli çorba

³⁸Elýaşa Gilgala dolanyp baranda, ýurtda açlyk höküm sürýärdi. Pygamberler topary onuň öňünde otyrdy. Elýaşa hyzmatkärine ýüzlenip: «Uly gazany atar-da, pygamberlere çorba bişirip ber» diýdi. ³⁹Pygamberleriň biri ot ýygmak üçin çöle gitdi. Ol ýabany üzüm agajyny tapdy. Ol şol agajyň miwesinden donuny dolduryp ýygdy. Ol ýabany miweleriň nämedigini bilme-de, olary dograp, gazandaky çorbanyň içine atdy. ⁴⁰Çorbadan adamlara guýup berdiler. Adamlar çorbany dadyp görüp: «Eý, Hudaýyň adamy, gazandaky çorbadan işek öleris» diýip gygyryşdylar. Adamlar ony iýip bilmediler. ⁴¹Elýaşa: «Maňa un getirip beriň» diýdi. Onsoň ol uny gazana atyp: «Adamlara çorba guýup ber, goý, olar iýsinler» diýdi. Şondan soň gazandaky çorbanyň zäheri aýryldy.

Elýaşa pygamber ýüz adamy doýurýar

⁴²Bagalşalyşadan bir adam geldi. Ol Hudaýyň adamy üçin hasylynyň ilkinji ýetişen miwesinden oňa azyk getirdi. Ol Elýaşa öz haltasynda ýigrimi sany arpa

çöregi bilen täze bugdaý sümmüllerini getirip berdi. Elýaşa: «Bulary halka ber, goý, adamlar iýsinler» diýdi. ⁴³Emma hyzmatkäri oňa: «Bujagazy men ýüz adamyň önünde nädip goýaýyn?» diýdi. Emma Elýaşa ýene-de gaýtalap: «Muny halka ber, goý, adamlar iýsinler, çünki Reb şeýle diýýär: „Hemmeler iýip doýarlar we nahar artyp hem galar“» diýdi. ⁴⁴Şeýdip, hyzmatkär barja zatlary adamlaryň önünde goýdy. Olar nahardan iýip doýdular we Rebniň aýdyşy ýaly nahar artyp hem galdy.

5-nji bap

Nagaman ýokançly deri keselinden saplanýar

¹Siriýa patyşasynyň Nagaman atly bir serkerdesi bardy. Ol jenabyň önünde iň abraýly hem-de iň uly hormata eýe bolan adamdy, çünki Reb Nagamanyň üsti bilen Siriýa ýeňiş beripdi. Bu batyr ýigit ýokançly deri keselinden ejir çekýärdi. ²Siriýalylar Ysraýyla çozuşlarynyň birinde bir ysraýylly gyzjagazy ýesir alypdylar. Bu gyzjagaz Nagamanyň aýalynyň hyzmatyna berlendi. ³Bir gün şol gyzjagaz bikesine: «Wah, meniň jenabym Samariýa şäherindäki pygamberiň ýanyna gitsedi! Ol Nagamanyň deri keselini bejeredi» diýdi. ⁴Onsoň Nagaman patyşanyň ýanyna gidip, oňa ysraýylly gyzjagazyň aýdan zatlaryny gürrüň berdi. ⁵Siriýa patyşasy oňa: «Bar, git, men Ysraýyl patyşasyna seniň bilen hat hem ýollaýyn» diýdi.

Nagaman on ýedi batman ^a kümüş, alty müň altyn teňne hem-de on laý egin-eşik alyp, Ysraýyl patyşasynyň ýanyna gitti. ⁶Nagaman haty Ysraýyl

patyşasyna getirip berdi. Hatda şeýle diýlip ýazylandy: «Şu haty okap, meniň hyzmatkärim Nagamany seniň ýanyňa iberendigimi bilersiň. Sen ony deri keselinden bejer». ⁷Ysraýyl patyşasy bu haty okap: «Jan alyp, jan berer ýaly men Hudaýmy? Näme üçin bu adam ýanyma adam ýollap, ony deri keselinden gutult diýýär? Ol meniň bilen dawalaşmaga bahana gözleýär» diýip, ýakasyny ýyrtyp gygrydy.

⁸Hudaýyň adamy Elýaşa Ysraýyl patyşasynyň ýakasyny ýyrtanyny eşidip, onuň ýanyna bir habarçy ýollap: «Sen näme ýakaňy ýyrtan bolýaň? Nagaman meniň ýanyma gelip, Ysraýylda bir pygamberiň bardygyny bilsin» diýdi. ⁹Şeýdip, Nagaman atlary we söweş arabalary bilen gelip, Elýaşanyň öýüniň işiginde durdy. ¹⁰Elýaşa onuň ýanyna bir habarçy ýollap: «Git-de, Iordan derýasynyň suwuna ýedi gezek ýuwun, şonda sen keseliňden saplanyp tämizlensin» diýdi. ¹¹Emma Nagamanyň muňa gahary gelip, şeýle diýdi: «Ol meniň üçin hökman daşary çykyp, ýanymda durup, öz Hudaýy Rebbe dileg edip, elini ýokançly deri keselli ýeriň üstüne goýup, ony bejerer öýtdüm. ¹²Damaskyň Abana we Parpar derýalary Ysraýyl suwlarynyň baryndan oňat dälmi näme? Men şol derýalarda ýuwnup, tämizlenip bilmeýärinmi näme?» Nagaman zyzyna öwrüldi-de, gaharly gitti. ¹³Emma Nagamanyň hyzmatkärleri onuň ýanyna gelip: «Eý, atamyz, eger pygamber saňa bir kyn iş buýran bolsa, sen ony etmezmidin? Onuň saňa bar aýdan zady: „Ýuwun-da, tämiz bol“. Bu dagy nämejik?!» diýdiler. ¹⁴Şeýdip, Nagaman gidip, Hudaýyň adamynyň aýdyşy ýaly ýedi

^a 5:5 *On ýedi batman* – ýewreýçe on kikkar. Bu takm. 340 kg deňdir.

gezek Iordan derýasyna çümüp çykdy. Şondan soň onuň teni ýaş oglanyň teni ýaly bolup, ol keselinden saplandy we tämiz boldy.

¹⁵Onsoň Nagaman ýanyndakylar bilen bile Hudaýyň adamynyň ýanyna dolanyp bardy. Ol gelip, Elýaşanyň önünde durup: «Men indi tutuş ýer ýüzünde Ysraýylyň Hudaýyndan başga hiç bir hudaýyň ýokdugyna göz ýetirdim. Haýyş edýäriň, bu guluň peşgeşini kabul edäý» diýdi. ¹⁶Elýaşa: «Huzurynda hyzmat edýän Rebbimden ant içýäriň, men hiç zat aljak däl» diýdi. Nagaman Elýaşa peşgeşi al diýip näçe ýalbarsa-da, ol almakdan boýun gaçyrdy. ¹⁷Onsoň Nagaman şeýle diýdi: «Eger peşgeşi kabul etmejek bolsaňyz, onda, goý, bu guluňa Ysraýyldan iki gatyr ýüki toprak berilsin, çünki bu guluň mundan beýläk diňe Rebbe sadakalar we ýakma gurbanlyklaryny hödürlär. ¹⁸Emma Reb meni şu işde bagyşlasyn: jenabym sežde etmek üçin Rimmon buthanasyna girende, meniň elimden ýapysýar. Şonda men hem Rimmon buthanasynda onuň bilen sežde etmeli bolýaryn. Men ol ýerde sežde edenimde, goý, Reb men–guluňy bu iş üçin bagyşlasyn». ¹⁹Elýaşa pygamber: «Arkaýyn gidiber» diýip, Nagamany ugratdy.

Nagaman Elýaşanyň ýanyndan gaýdyp, biraz ýol geçipdi. ²⁰Hudaýyň adamy Elýaşanyň hyzmatkäri Geýhazy: «Meniň jenabym bu siriýaly Nagamana rehim edip, onuň özüne getiren peşgeşini kabul etmedi. Rebden ant içýäriň, men onuň zyndan ylgaş gidip, ondan bir zatlar alaýyn» diýen pikire geldi. ²¹Şeýdip, Geýhazy Nagamanyň zyndan gitdi.

Nagaman kimdir biriniň zyndan ylgaş gelýänini görüp, ony garşylamak üçin arabadan böküp düşdi-de: «Eýgilikmidir?» diýip sorady. ²²Geýhazy şeýle jogap berdi: «Eýgilikdir. Meniň jenabym: „Efraýym daglyk ýurdundan pygamberler toparyndan iki sanysy edil şu wagt meniň ýanyma geldi. Şolara gaýrat edip bir ýarym batman töweregi^a kümüş bilen iki laý eşik beräý“ diýip, meni seniň ýanyňa iberdi». ²³Nagaman: «Üç batmandan artyk edip alaý» diýip, Geýhaza öz diýenini etdirdi. Nagaman üç batmandan gowrak^b kümüş iki halta salyp, haltanyň agzyny daňdy. Ol olary iki laý eşigi bilen öz iki hyzmatkäriňiň eline tutdurdy. Nagamanyň hyzmatkärleri bu haltalary göterip, Geýhazyň önünden ýöräp gitdiler. ²⁴Olar gala ýetenlerinde, Geýhazy haltalary Nagamanyň hyzmatkärleriňiň elinden alyp, öýde gizledi. Geýhazy hyzmatkärleri bilen hoşlaşyp, olary yzlaryna ugratdy.

²⁵Geýhazy jenabynyň ýanyna baryp, onuň önünde durdy. Elýaşa ondan: «Geýhazy, sen nirede bolduň?» diýip sorady. Geýhazy hem: «Guluň hiç ýere-de gitmedi» diýip jogap berdi. ²⁶Emma Elýaşa gaharlanyp: «Nagaman seni garşylamak üçin arabasyndan düşende, men ruha seniň bilen dälmidim? Bu kümüş, egin-eşik, zeytundyr üzüm baglary, goýunlar, öküzler we gullardyr gyrnaklar alynýan wagtymy näme? ²⁷Şonuň üçin hem Nagamanyň deri keseli senden we seniň nesliňden hiç haçan aýrylmasyn» diýdi. Şeýdip, Geýhazy gar ýaly duw-ak deri keseli bilen Elýaşanyň ýanyndan çykyp gaýtdy.

^a 5:22 *Bir ýarym batman töweregi* – ýewreýçe bir kikkar. Bu takm. 34 kg deňdir.

^b 5:23 *Üç batmandan gowrak* – ýewreýçe iki kikkar. Bu takm. 70 kg deňdir.

6-njy bap

Palta suwuň ýüzüne çykýar

¹Pygamberler topary Elýaşa şeýle diýdiler: «Görşüň ýaly seniň baştutanlygynda ýaşaýan ýerimiz bize gaty darlyk edýär. ²Iordan derýasyna gidip, her birimiz ol ýerden pürs ýygnap, şo taýda ýaşarymyz ýaly, jaý gurmaga bize rugsat et». Elýaşa pygamber olara gitmäge rugsat berdi. ³Onsoň pygamberleriň içinden biri oňa: «Sen hem öz gullaryň bilen gidäý» diýip ýalbardy. Elýaşa hem: «Bolýar» diýip jogap berdi. ⁴Şeýdip, Elýaşa pygamber olar bilen gitdi. Olar Iordan derýasyna gelip, agaç çapmaga başladylar. ⁵Olardan biri agaç çapyp ýörkä, paltasy uçup gidip, suwa gaçdy. Ol hem bar sesine gygyryp: «Wah, jenabym, ol amanat zatdy» diýdi. ⁶Onsoň Hudaýyň adamy: «Ol nirä gaçdy?» diýip sorady. Ol Elýaşa pygambere paltanyň gaçan ýerini görkezende, Elýaşa bir çybyk kesip alyp, ony edil paltanyň gaçan ýerine oklap, demir paltany suwuň ýüzüne çykartdy. ⁷Elýaşa: «Al ony» diýdi. Ol adam elini uzadyp, paltany aldy.

Elýaşa pygamber we Siriýa goşuny

⁸Siriýa patyşasy Ysraýylyň garşysyna uruşýarka öz nökerleri bilen geňeşip, olara düşelgesiniň nirede boljakdygyny aýtdy. ⁹Emma Hudaýyň adamy Ysraýyl patyşasyna şol ýerden geçmän, ägä bolmagyny duýduryp habar ýollady, çünki siriýalylar şol ýerde bukuda otyrdylar. ¹⁰Ysraýyl patyşasy Hudaýyň adamynyň duýduran ýerinde ýaşaýan adamlara habar ýollady we olar habardar boldular. Elýaşa şol ýer barada diňe birki gezek däl-de, birnäçe gezek duýduryş berdi.

¹¹Siriýa patyşasynyň muňa gaty gahary geldi. Ol öz nökerlerini çagyryp, olardan: «Hany, maňa aýdyň, biziňkilerden kim Ysraýyl patyşasy bilen aragatnaşyk saklaýar?» diýip sorady. ¹²Onsoň onuň nökerleriniň biri şeýle diýdi: «Hiç kim, jenap patyşam. Ysraýylda Elýaşa pygamber bar. Ol hatda seniň ýatýan otagynda sözleşän her bir sözüňi-de Ysraýyl patyşasyna ýetirýär». ¹³Patyşa: «Gidiň-de, ony tapyň. Men adam iberip, ony ele salaryn» diýdi. Patyşa: «Elýaşa Dotanda» diýip habar berildi. ¹⁴Şeýlelik bilen patyşa ol ýere atlar, söweş arabalary bilen uly goşun iberdi. Olar gije gelip, galanyň daşyny gabadylar.

¹⁵Hudaýyň adamynyň hyzmatkäri irden turup, daşary çykdy. Görse, atlar we söweş arabalary bilen gelen Siriýa goşuny galanyň daş-töweregini gabapdyr. Hyzmatkäri oňa: «Wah, jenabym, biz indi näme ederis?» diýip gygyrdy. ¹⁶Elýaşa: «Gorkma, çünki biziň ýanymyzdakylaryň sany olaryňkydan köpdür» diýip jogap berdi. ¹⁷Onsoň Elýaşa dileg edip: «Eý, Reb, meniň hyzmatkärimiň gözlerini açay, goý, ol görsün» diýdi. Reb Elýaşanyň hyzmatkäriň gözlerini açdy. Hyzmatkär dagda Elýaşanyň töwereginiň atlardyr söweş arabalary sypatyndaky otдан doludygyny gördi. ¹⁸Siriýalylar Elýaşanyň üstüne hüjüm edenlerinde, ol Rebbe dileg edip: «Bu halkyň gözlerini kör et» diýdi. Reb Elýaşanyň dileg edişi ýaly olaryň gözlerini kör etdi. ¹⁹Elýaşa olara: «Gözleşän adamyňyzy bu ýerden tapyp bilmersiňiz, çünki siz ýalňyşlyk bilen şu ýere gelipsiňiz. Meniň yzma düşüň, men sizi gözleşän adamyňyzyň ýanyna äkideýin» diýdi. Şeýdip, Elýaşa siriýalylyry Samariýa getirdi.

²⁰Olar Samariýa giren badyna, Elýaşa dileg edip: «Eý, Reb, bularyň gözlerini aç, goý, olar görösünler» diýdi. Reb olaryň gözlerini açdy. Olar özlerini Samariýa-dadygyny gördüler. ²¹Ysraýyl patyşasy siriýalyly görüp, Elýaşadan: «Jenabym, bulary gyryp ýok edeýinmi? Bulary öldüreýinmi?» diýip sorady. ²²Elýaşa şeýle jogap berdi: «Ýok, bulary gyрма! Sen gyrjak bolýan adamlaryňy öz gyljyň, öz ýaýyň bilen basyp aldyňmy näme? Olaryň önlerinde iýip-içerleri ýaly çörek we suw goý. Şondan soň olar öz hökümdarlarynyň ýanyna gitsinler». ²³Şeýdip, patyşa olar üçin gaty köp nahar taýýarlady. Siriýalyly iýip-içip bolanlaryndan soňra patyşa olary öz ýollaryna ugratdy. Siriýalylylar öz hökümdarlarynyň ýanyna gitdiler. Şondan soň olar uzak wagtlap Ysraýylyň üstüne hüjüm etmediler.

Samariýadaky ýowuz açlyk

²⁴Biraz wagt geçenden soň, Siriýanyň patyşasy Benhadat ähli goşuny toplaп, Samariýanyň garşysyna ýörişe çykyp, onuň daşyny gabady. ²⁵Gabaw edilen Samariýada elhenç açlyk başlandy. Samariýa halky bir eşegiň kellesini segsen kümüş teňňä, bir şakäse^a kepleri derisini bolsa baş kümüş teňňä satdy. ²⁶Ysraýyl patyşasy galanyň diwarynyň üstünden geçip barýarka, bir aýal: «Eý, jenap patyşam, kömek et» diýip gygyrdy. ²⁷Patyşa hem: «Ýok, goý, Reb saňa kömek etsin. Men saňa nähili kömek edeýin? Mende ne bugdaý bar, ne-de şerap» diýdi. ²⁸Patyşa ondan: «Näme arz-şikaýatyň bar?» diýip sorady. Aýal şeýle jogap berdi: «Bu aýal maňa: „Sen öz ogluňy ber, biz şu gün ony iýeris, ertir bolsa

meniň oglumy iýeris“ diýdi. ²⁹Şeýdip, biz meniň oglumy bişirip iýdik. Ertesi gün men oňa: „Ogluňy ber, iýeli“ diýdim. Emma ol oglumy gizläpdir». ³⁰Patyşa bu aýalyň aýdan zatlaryny eşidip, ýakasyňy ýyrtdy. Patyşa galanyň diwarynyň üstünden geçip barýarka, halk onuň eşikleriniň astyndan jul geýendigini gördi. ³¹Patyşa ant içip: «Eger men şu gün Şapadyň ogly Elýaşanyň kellesini almasam, goý, Hudaý maňa-da muny we mundan hem betelerini görkezsin» diýdi. ³²Şeýdip, patyşa öz huzuryndan bir çapary Elýaşanyň ýanyna ýollady.

Elýaşa öz öýünde otyrdy. Ýaşulular hem onuň bilen bile otyrdylar. Çapar gelip ýetmänkä, Elýaşa ýaşululara ýüzlenip, şeýle diýdi: «Bu ganhoryň meniň kellämi almaga bir çapary şu ýere ýollanyndan habaryňyz barmy? Seredip duruň, şol çapar gelende, gapyny ýapyň-da, ony içeri girizmäň. Anha, onuň zyndan jenabynyň aýak sesem-ä eşidilýär». ³³Elýaşa olar bilen gürleşip otyrka, patyşa onuň ýanyna gelip: «Men näme üçin mundan artyk Rebbe bil baglaýyn? Bu betbagtçylygy biziň başymyzdan indiren hut Rebbiň Özüdir!» diýdi.

7-nji bap

¹Elýaşa şeýle jogap berdi: «Rebbiň sözünü eşit. Ol şeýle diýýär: „Ertir şu wagtlar Samariýanyň derwezesiniň agzynda bir kersen saýlama un adaty baha, ýagny üç mys gala^b golaý kümşe, iki kersen arpa-da adaty baha, ýagny üç mys gala golaý kümşe satylar“». ²Onsoň patyşanyň iň ýakyn nokerleriniň biri Hudaýyň adamyna: «Hatda Reb gökden penjireler açayanda-da, heý, şeýle-de bir

^a **6:25 Bir şakäse** – ýewreýçe *kabyň dörtten biri*. Bu takm. 0,3 litre deňdir.

^b **7:1 Üç mys gal** – ýewreýçe *bir şekel*. Bir şekel 11,6 gr deňdir.

zat bolup bilermi?» diýdi. Emma Elýaşa: «Sen muny öz gözüň bilen görersiň, ýöne ondan iýmersiň» diýdi.

Siriýalylar gaçýarlar

³Samariýa galasynyň derwezesiniň daşynda dört sany ýokanç deri keselli adam bardy. Olar biri-birlerine şeýle diýişdiler: «Näme üçin biz ölýänçäk, şu ýerde oturmaly? ⁴Gala gireli diýsek, galada elheň açlyk höküm sürýär, biz ol ýerde öleris. Emma biz bu ýerde otursagam öleris. Gel, indi siriýalylaryň düşelgesine gaçyp gideli. Eger olar bizi diri galdyrsalar-a, ýaşarys, öldürselerde öleris». ⁵Şeýdip, olar siriýalylaryň düşelgesine gitmek üçin alagaraňkyda turup, olaryň düşelgesiniň gyrasyndan bardy. Ol ýerde hiç kim ýokdy. ⁶Çünki Taňry Siriýa goşunyňa söweş arabalarynyňdyr atlarynyň sesini we ägirt uly goşunyň goh-galmagalyny eşitdiripdi. Olar biri-birlerine: «Ysraýyl patyşasy bize garşy uruşmak üçin Het patyşalaryny, Müsür patyşalaryny hakyna tutandy» diýişdiler. ⁷Şeýdip, siriýalylar gorkup, çadyrlaryny, atlarydyr eşeklerini we düşelgedäki bar zatlaryny şol durşuna taşlap, öz janlaryny halas etmek üçin alagaraňkyda yzlaryna gaçyp gidipdiler. ⁸Bu ýokanç deri keselli adamlar düşelgäniň gyrasyna gelip, bir çadyra girip iýip-içdiler. Onsoň ol ýerden kümüş, altyn, egin-eşik äkidip, olary gizlediler. Soňra olar ýene-de yzlaryna öwrülip gelip, başga bir çadyra girdiler. Ol ýerdäki bar bolan zatlary äkidip, olary-da gizlediler.

⁹Onsoň olar biri-birlerine şeýle diýişdiler: «Biziň bu edişimiz dogry däl. Bu gün hoş habar günüdür. Eger biz dymyp, ertir daň atara garaşsak, biziň başymyza bela geler. Şonuň üçin hem

ýörüň, gideliň-de, patyşanyň köşgündäkileriň baryna habar bereliň». ¹⁰Şeýdip, olar gelip, şäheriň derwezebanlaryny çagyrdylar we gygyryp: «Biz siriýalylaryň düşelgesine gitdik. Emma ol ýerde diňe daňlygy duran atlardyr eşeklerden we taşlap gidişleri ýaly duran çadyrlardan başga ne adam bar, ne-de ses-üýn» diýip habar berdiler. ¹¹Ondan soň derwezebanlar gygyryp, patyşanyň köşgündäkilere jar etdiler. ¹²Patyşa gije turup, hyzmatkärlerine şeýle diýdi: «Siriýalylaryň bize näme etjek bolýandyklaryny men size aýdyp bereýin. Olar biziň açlykdan ýaña ölüp barýanymyzy bilip, çölde gizlenmek üçin düşelgäni taşlap giden bolmalydyrlar. Siriýalylar: „Ysraýyllar şäherden çykanlarynda, biz olary diri tutarys-da, şähere gireris“ diýen pikirdedirler». ¹³Patyşanyň hyzmatkärleriniň biri: «Goý, birnäçe adam şäherde galan baş aty alsyn-da, gidip, siriýalylaryň düşelgesini barlap gelsin. Çünki şäherde galanlaryň ykbaly-da edil öňki ölen ysraýyllaryňky ýaly bolar» diýdi. ¹⁴Şeýdip, olar iki adamy saýladylar, patyşa olary iki sany at we iki sany söweş arabasy bilen Siriýa goşunyň yzyndan iberdi. Patyşa olara: «Gidiň-de, bar zady anyklaň» diýip buýruk berdi. ¹⁵Şeýdip, olar siriýalylaryň yzyndan Iordan derýasyna çenli gitdiler. Ýol boýy olaryň howlugyp, taşlap giden egin-eşiklerinden we beýleki goş-golamlaryndan doludy. Onsoň çaparlar yzlaryna dolanyp gelip, muny patyşa habar berdiler.

¹⁶Soň halk gidip, siriýalylaryň düşelgesini talady. Şeýdip, Rebbiň aýdyşy ýaly bir kersen saýlama un üç mys gala golaý kümşe, iki okara arpa-da üç mys gala golaý kümşe çalşyldy. ¹⁷Patyşa özüne iň ýakyn bolan nökerini derwezäniň

agzynda goýdy. Halk ony derwezäniň agzynda basalady we ol öldi. Patyşa Hudaýyň adamynyň ýanyna gelende, nöker Hudaýyň adamynyň aýdyşy ýaly ölüpdü. ¹⁸⁻¹⁹Çünki Hudaýyň adamynyň patyşa: «Ertir şu wagtlar Samariýanyň derwezesiniň agzynda iki okara arpa üç mys gala golaý kümşe, bir okara saýlama un üç mys gala golaý kümşe çalşylar» diýende, patyşanyň iň ýakyn nökeri Elýaşa pygambere: «Eger Reb gökden penjireler açyp, däne ýagdyraýanda-da, heý, şeýle zat bolup bilermi?» diýipdi. Elýaşa pygamber hem: «Sen ony öz gözleriň bilen görersiň, ýöne sen ondan iýmersiň» diýip jogap beripdi. ²⁰Ol nöker babatda hakykatdan hem şeýle boldy. Halk ony derwezäniň agzynda basalady we ol öldi.

8-nji bap

Sunemli aýal ýerini yzyna alýar

¹Elýaşa ogluny direlden aýala şeýle diýipdi: «Tur-da, öý-içeriň bilen gidip, ýaşap biljek ýeriňde mesgen tut, çünki Reb bu ýurduň başyna ýedi ýyllyk açlyk getirjek». ²Bu aýal Hudaýyň adamynyň tabşyryşy ýaly hem etdi. Ol öz öý-içerisi bilen piliştlileriň ýurduna gidip, şol ýerde ýedi ýyl ýaşady. ³Ýedi ýyldan soň bu aýal piliştlileriň ýurdundan gaýdyp geldi. Ol öýüniň we ýeriniň yzyna gaýtarylyp berilmegini soramak üçin, patyşanyň huzuryna gitdi. ⁴Şol wagt patyşa Hudaýyň adamynyň hyzmatkäri Geýhazy bilen gepleşip otyrdy. Patyşa Geýhaza ýüzlenip: «Hany, onda maňa Elýaşanyň görkezzen beýik gudratlary hakda aýdyp ber» diýdi. ⁵Geýhazy Elýaşanyň ölüni direldişi barada gürrüň berip otyrka, Elýaşa tarapyndan ogly direldilen aýal patyşadan öýüniň we

ýeriniň yzyna gaýtarylyp berilmegini soramaga geldi. Geýhazy hem: «Eý, jena patyşam, ine, bu şol diýen aýalym bilen Elýaşanyň direlden oglany» diýdi. ⁶Patyşa bu aýaldan soranda, ol patyşa bolup geçen zatlar barada jikme-jik gürrüň berdi. Şeýdip, patyşa emeldarlarynyň birini çagyryp, şeýle buýruk berdi: «Bu aýalyň bar zadyny gaýtaryp ber, ýurdy taşlap giden gününden tä şu güne çenli melleginiň bar girdejisini hem yzyna ber» diýip emr etdi.

Elýaşa pygamber we Hazaýyl

⁷Elýaşa Damaska geldi. Şol wagt Siriýa patyşasy Benhadat hassady. Patyşa: «Hudaýyň adamy şu ýere gelipdir» diýip habar berdiler. ⁸Patyşa emeldary Hazaýyla şeýle diýdi: «Ýanyň bilen sowgatlar al-da, Hudaýyň adamyny garşylamaga git. Onsoň onuň üsti bilen Rebden sora: „Men şu hassalykdan sagalarmykam?“». ⁹Şeýdip, Hazaýyl özi bilen Damaskyň dürli-dümen harytlaryndan kyrk düýe ýüki sowgatlar alyp, Hudaýyň adamyny garşylamaga gitdi. Ol baryp, Elýaşanyň öňünde durup: «Siriýa patyşasy guluň Benhadat: „Men bu hassalykdan sagalarmykam?“ diýip soramak üçin meni seniň ýanyňa iberdi» diýdi. ¹⁰Elýaşa Hazaýyla: «Bar-da patyşa: „Sen hökman sagalarsyň“ diý, emma Reb maňa onuň hökman öljekdigini görkezdi» diýdi. ¹¹Elýaşa Hazaýyla gözünü aýyrmazdan seretdi welin, Hazaýyl utanyp gyzardy. Onsoň Hudaýyň adamy aglady. ¹²Hazaýyl ondan: «Jenabym, sen näme üçin aglaýarsyň?» diýip sorady. Elýaşa şeýle jogap berdi: «Men seniň ysraýyl halkynyň başyna ýowuz günleri getirjekdigiňi bilip aglaýaryn. Sen olaryň galalaryna ot berip, söweşde olaryň iň oňat esgerlerini gylyçdan geçirersiň, olaryň çagalarynyň

kellelerini ýenjip, göwreli aýallarynyň garynlaryny dilersiň». ¹³Hazaýyl: «Köpekden parhy bolmadyk bu guluň beýle uly işleri eder ýaly kim bolupdyr?» diýdi. Elýaşa: «Reb maňa seniň Siriýa patyşa boljagyňy görkezdi» diýip jogap berdi. ¹⁴Onsoň Hazaýyl Elýaşanyň ýanyndan gaýdyp, öz jenaby Benhadadyň ýanyna geldi. Benhadat ondan: «Elýaşa saňa näme diýdi?» diýip sorady. Hazaýyl: «Ol sen hökman gutularsyň diýdi» diýip jogap berdi. ¹⁵Emma ertesi gün Hazaýyl bir örtgi alyp, ony suwa batyrdy-da, patyşanyň ýüzüne ýapyp, ony bogup öldürdi. Onsoň onuň ýerine Hazaýylyň özi patyşa boldy.

Ýahuda patyşasy Ýehoram (2 Ýyl ýazgylary 21:1-20)

¹⁶Ysraýyl patyşasy Ahabyň ogly Ýoramyň şalygynyň başinji ýylynda, Ýahuda patyşasy Ýehoşapadyň ogly Ýehoram Ýahuda patyşalyk edip başlady. ¹⁷Ýehoram patyşa bolanda otuz iki ýaşyndady. Ol Iýerusalime sekiz ýyl patyşalyk etdi. ¹⁸Ahabyň nesilleriniň edişi ýaly, Ýehoram-da Ysraýyl patyşalarynyň ýollaryndan ýöredi, çünki Ahabyň gyzy onuň aýalydy. Ýehoram Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. ¹⁹Emma Reb Dawuda onuň nesillerinden biriniň ömürlük tagtda oturjakdygyny wada berendigi we Öz guly Dawut bilen äht edendigi üçin Ýahudany derbi-dagyn etmek islemedi.

²⁰Ýehoramyň döwründe edomlylar gozgalaň turzup, Ýahudanyň gol asyndan çykdylar we özlere bir patyşa goýdular. ²¹Onsoň Ýehoram söweş arabaly goşuny bilen Sagyra gitdi. Edomlylar Ýehoram bilen onuň serkerdeleriniň daşyny gabadylar, ýöne Ýehoram gije edomlylaryň gabawyny böwsüp geçdi.

Onuň goşuny-da öýli-öýlerine gaçyp gaýtdy. ²²Şeýdip, Edom şu güne çenli hem Ýahuda garşy gozgalaň turzup, oňa garaşsyz bolup gelyär. Edil şol wagtda Libna galasy hem Ýahudanyň garşysyna uruş turuzdy. ²³Ýehoramyň beýleki işleri, onuň ähli eden işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandy. ²⁴Ýehoram ata-babalaryna gowuşdy. Ol Dawut galasynda, atalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ornuna ogly Ahazýa patyşa boldy.

Ýahuda patyşasy Ahazýa (2 Ýyl ýazgylary 22:1-6)

²⁵Ysraýyl patyşasy Ahabyň ogly Ýoramyň şalygynyň on ikinji ýylynda Ýahuda patyşasy Ýehoramyň ogly Ahazýa patyşa boldy. ²⁶Ahazýa patyşa bolanda ýigirmi iki ýaşyndady. Ol Iýerusalime bir ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesi Atalya Ysraýylyň patyşasy Omrynyň agtygydy. ²⁷Ahazýa hem Ahabyň maşgalasynyň pis ýolundan ýöredi. Ol hem Ahabyň maşgalasy ýaly Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi, çünki Ahazýa olaryň giýewsid.

²⁸Ahazýa Ahabyň ogly Ýoram bilen Siriýanyň patyşasy Hazaýyla garşy uruşmak üçin Ramotgilgada gitdi. Siriýalylar şol ýerde Ýoramy ýaraladylar. ²⁹Ysraýyl patyşasy Ýehoram Ramotgilgata Hazaýyla garşy urşup ýörkä, siriýalylaryň özüne salan ýaralaryny bejertmek üçin Ýizregele gaýdyp geldi. Ýahuda patyşasy Ýoramyň ogly Ahazýa ýaralanan Ahabyň ogly Ýoramy görmek üçin Ýizregele gitdi.

9-njy bab

Ýehu Ysraýyla patyşa bellenjär

¹Elýaşa pygamberler toparyndan birini çagyryp, şeýle diýdi: «Biliňi guşap, eñiňe

şu zéytun ýagly golçany alyp, Ramotgilgada git. ²Ol ýere baryp, Nimşiniň agtygy, Ýehoşapadyň ogly Ýehuwy gözläp tap. Onuň ýanyna bar-da, ony ýoldaşlarynyň arasyndan alyp, içki otaga äkit. ³Onsoň ýagly golçany al-da, ony Ýehuwyň depesinden guýup, Reb şeýle diýýär diý: „Men seni Ysraýyla patyşa edip belleýärin“. Onsoň sen ol ýerde hiç hili eglenme-de, tiz gaç».

⁴Şeýdip, ýaňky ýaş pygamber Ramotgilgada gitdi. ⁵Ýaş pygamber Ramotgilgada gelende, bu ýerde goşun serkerdeleri geňeş edip oturan ekenler. Ýaňky ýaş pygamber olaryň birine: «Eý, serkerde, men saňa bir habar getirdim» diýdi. Ýehu: «Haýsyz üçin?» diýip sorady. Ýaş pygamber hem: «Seniň üçin, serkerde» diýip jogap berdi. ⁶Şeýdip, Ýehu turup, ýaş pygamber bilen bile içeri girdi. Ýaş pygamber hem onuň depesinden ýag guýup, şeýle diýdi: «Ysraýyl Hudaýy Reb şeýle diýýär: „Men seni Öz halkym bolan Ysraýyla patyşalyga belleýärin. ⁷Sen jenabyň Ahabyň maşgalasyny gyrarsyň. Meniň gullarym bolan pygamberleriň we hemme gullarymyň gany üçin Izebelden öç alaryn. ⁸Çünki Ahabyň maşgalasynyň ýekejesi-de diri galmaz. Men Ysraýylda isle gul bolsun, isle azat – Ahapdan bolan ähli erkekleriň baryny gyrarın. ⁹Men Ahabyň maşgalasyny Nebadyň ogly Ýarobgamyň nesilleri we Ahýanyň ogly Bagsanyň nesilleri ýaly ederin. ¹⁰Izabeli Ýizregel galasynyň golaýynda itler iýer, ony hiç kim jaýlamaz“». Onsoň ýaş pygamber şeýle diýdi-de, dessine öýden çykyp gaçdy.

¹¹Ýehu daşa çykyp, patyşanyň serkerdeleriniň ýanyna gelende, olar ondan: «Eýgilkimidir? Bu däli seniň ýanyňa näme üçin gelipdir?» diýip soradylar.

Ýehu: «Bu adamyň kimdigini we onuň gürrüňlerini özüňiz bilýäňiz-ä!» diýip jogap berdi. ¹²Olar: «Ýok, bu ýalan. Bize hakykaty aýt» diýdiler. Onsoň Ýehu: «Onuň maňa bar diýen zady Reb şeýle diýýär: „Men seni Ysraýyla patyşa etmek üçin başyňa ýag guýup saýlaýaryn“» diýdi. ¹³Onsoň olaryň bary dessine donlaryny çykaryp, basgançaklaryň üstüne Ýehuwyň aýagynyň astyna ýazdylar. Soňra surnaý çalyp: «Ýaşasyn Ýehu patyşa!» diýip jar etdiler.

Ysraýyl patyşasy Ýoram öldürilýär

¹⁴Şeýlelik bilen Nimşiniň agtygy, Ýehoşapadyň ogly Ýehu Ysraýyl patyşasy Ýorama garşy dildüwüşük gurady. Şol wagt Ýoram бүтін ysraýyl halky bilen birlikde Ramotgilgady Siriýa patyşasy Hazaýylyň hüjüminden goraýardy. ¹⁵Emma Ýoram patyşa Ramotgilgadaky Siriýa patyşasy Hazaýyla garşy uruşda siriýalylaryň özüne salan ýaralaryny bejertmek üçin Ýizregele gaýdyp gelipdi. Şeýdip, Ýehu beýleki goşun serkerdelerine: «Eger meniň bilen ylaşsaňyz, Ýizregeldäki Ýorama habar ýetirilmez ýaly, ýekeje adamy-da Ramotgalasyndan çykarmaň» diýdi. ¹⁶Ýehu şeýle diýdi-de, özüniň söweş arabasyna münüp, Ýizregele gitdi, çünki Ýoram şol ýerde ýaralanyp ýatyrady. Ýahuda patyşasy Ahazýa hem Ýoramy görmek üçin Ýizregele gelipdi.

¹⁷Ýizregelde diňiň üstünde duran bir garawul bardy. Ol garawul Ýehuwyň ýakynlaşyp gelyän goşunyny görüp: «Men bize tarap gelyän bir topar esgери görýärin» diýdi. Ýoram patyşa hem: «Bir atlyny olaryň önünden iber. Ol baryp olardan: „Eýgilkimidir?“ diýip sorasyn» diýip buýruk berdi. ¹⁸Şeýdip, bir atly Ýehuwyň önünden çykyp:

«Patyşa: „Eýgilikmidir?“ diýip sorayar» diýdi. Ýehu oňa: «Eýgiligi näme etjek? Düş meniň yzma!» diýip jogap berdi. Garawul hem: «Çapar olaryň ýanyna bardy, ýöne yzyna dolananok» diýip habar berdi. ¹⁹Onsoň Ýoram ikinji bir atlyny Ýehuwyň ýanyna ýollady. Ol hem olaryň ýanyna baryp: «Patyşa: „Eýgilikmidir?“ diýip sorayar» diýdi. Ýehu oňa: «Eýgiligi näme etjek? Düş meniň yzma!» diýip jogap berdi. ²⁰Garawul ýene-de: «Çapar olaryň ýanyna bardy, ýöne yzyna dolananok. Gelýäniň at çapdyryşy Nimşiniň agtygy Ýehuwyň at çapdyryşyna meňzeýär, çünki Ýehu aty aýagaldygyna çapdyrýandyr» diýip habar berdi.

²¹Ýoram: «Söweş arabasyny taýýarlaň» diýdi. Olar onuň söweş arabasyny taýýarladylar. Ysraýyl patyşasy Ýoram bilen Ýahuda patyşasy Ahazýa hersi öz söweş arabasynda ýola düşdüler. Olar Ýehuwyň önünden çykmaga gitdiler. Olar ýizregelli Nabodyň melleginde Ýehuwa sataşdylar. ²²Ýoram Ýehuwy görüp: «Ýehu, eýgilikmidir?» diýip sorady. Ýehu: «Ejeň Izebeliň edýän köp zynagärligi, jadygöýligi bilen eýgilik nireden bolsun?!» diýip jogap berdi. ²³Onsoň Ýoram Ahazýa: «Bu haýynlykdyr, Ahazýa!» diýip gygyryp, at arabasyny yzyna öwürdi-de gaçdy. ²⁴Ýehu bar güýji bilen ýaýyny çekip, Ýoramyň iki egniniň ortasyndan urdy. Ok onuň ýüreginden geçip, ol öz söweş arabasyna ýykylady. ²⁵Ýehu öz serkerdesi Bidkara şeýle diýdi: «Ony galdyr-da, ýizregelli Nabodyň mellegine taşla. Biz ata atlanyp, seniň bilen bile Ýoramyň kakasy Ahabyň zyzndan gelýärkäk, Rebbiň oňa garşy aýdan sözünü ýadyňa sal: ²⁶„Düýn Men Nabodyň we onuň ogullarynyň ganyyny Öz gözüm bilen gördüm. Men – Reb almytýňy edil

şu mellekde berjekdigimi aýdýandyryn“. Şonuň üçin hem ony häzir Rebbiň aýdyşy ýaly mellege taşla».

Ýehu Ýahuda patyşasy Ahazýany we şa aýaly Izebeli öldürýär

²⁷Ýahuda patyşasy Ahazýa muny görüp, Beýthagana tarap gaçdy. Ýehu onuň zyzndan kowup: «Ahazýany-da atyň» diýdi. Olar Iblegam galasynyň golaýyndaky Gur ýapgydynda Ahazýany arabasynyň üstünde atyp ýaraladylar. Onsoň Ahazýa Megido gaçyp baryp, şol ýerde öldi. ²⁸Ahazýanyň hyzmatkärleri onuň jesedini arabada Iýerusalime getirip, ony şol ýerde Dawut galasyn-da öz guburynda, atalarynyň ýanynda jaýladylar.

²⁹Ahabyň ogly Ýoramyň patyşalygynyň on birinji ýylynda Ahazýa Ýahuda patyşa bolupdy.

³⁰Ýehu Ýizregele gelende, muny Izebel eşidip, gözlerine sürme çekdi, saçlaryna timar berip, penjireden daşary seredip durdy. ³¹Ýehu derwezeden girende, Izebel: «Sen hem öz jenabyny öldüren Zimri ýalysyň! Eýgilige geldiňmi?» diýip sorady. ³²Ýehu başyny galdyryp, penjirä tarap seredip: «Kim meniň tarapymda? Kim bar?» diýip gygyrdy. Onsoň iki-üç sany köşk agtasy ýokardan Ýehuwa sekretdi. ³³Ýehu olara: «Izebeli ýere taşlaň» diýip gygyrdy. Şeýdip, olar Izebeli ýere taşladylar. Onuň gany diwaryň, atlaryň ýüzüne syrady. Atlar onuň jesedini basgyladylar. ³⁴Onsoň Ýehu içeri girip, iýip-içip: «Bu näletlenen aýalyň ugruna çykyp, ony jaýlaň, çünki ol patyşanyň gyzydyr» diýdi. ³⁵Olar ony jaýlamaga gidenlerinde, onuň diňe kelle süňkünden, aýaklaryndan, eliniň penjelerinden başga hiç zat tapmadylar. ³⁶Olar yzlaryna gelip, gören zatlaryny Ýehuwa gürrüň

berdiler. Ýehu hem: «Ine, Rebbiň guly tişbeli Ýlýas arkaly aýdan sözi şudur: „Izabeliň maslygyny Ýizregelde itler iýer. ³⁷Izabeliň jesedi Ýizregelde ekin meýdanlaryna ders bolar. Şonuň üçin hem hiç kim ony ‘Bu Izabeldir’ diýip tanap bilmez“» diýdi.

10-njy bap

Ýehu Ahabyň nesillerini öldürýär

¹⁻²Ahabyň Samariýada ýetmiş ogly we ogul agtyklary bardy. Ýehu Samariýadaky Ýizregel baştutanlary bolan ýaşululara we Ahabyň nesillerine hossarlyk edýänlere şeýle mazmunly hat ýazyp iberdi: «Jenabyňzyň ogullarydyr ogul agtyklary siziň ýanyňyzdadyr, şeýle hem atlar, söweş arabalary, gala we ýaraglar siziň hyzmatyňyzdadyr. ³Haty alan dessiňize patyşaňzyň ogullarydyr ogul agtyklaryndan iň mynasybyny saýlap, ony atasynyň tagtynda oturdyp, jenabyňzyň ogullarydyr agtyklary üçin uruş ediň». ⁴Samariýanyň baştutanlarynyň we Ahabyň nesillerine hossarlyk edýänleriň gorkudan ýaña ýürekleri ýaryldy. Olar: «Seret, Ýsraýyl patyşasy Ýoram bilen Ýahuda patyşasy Ahazýa Ýehuwa garşy durup bilmediler, onsoň biz nädip oňa garşy duraly» diýişdiler. ⁵Şeýdip, köşgi dolandyryjy, säher häkimi, ýaşulular we Ahabyň nesillerine hossarlyk edýänler Ýehuwa habar ýollap: «Biz seniň gullaryň, biz seniň diýeniň bilen bolarys. Biz hiç kimi patyşalyga bellemis. Özüň nämäni makul bilseň, şony-da et» diýdiler. ⁶Onsoň Ýehu Samariýa ikinji hatyny ýollap şeýle diýdi: «Eger siz meniň tarapynda bolup, meniň diýenlerime boýun bolsaňyz, onda siz patyşaňzyň ogullarydyr agtyklarynyň barynyň kellesini alyp, ertir şu wagt

meniň ýanyma Ýizregele geliň». Ahabyň ýetmiş ogludyr agtyklary özlerini terbiýeläp ýetişdiren säher baştutanlarynyň ýanyndadylar. ⁷Olar haty alyp, onda aýdylyşy ýaly patyşanyň ogullarydyr agtyklarynyň ýetmişisini hem tutup, olaryň kellelerini kesdiler. Olar patyşa ogullarynyňdyr agtyklarynyň kellelerini sebede salyp, Ýizregele Ýehuwyň ýanyna iberdiler. ⁸Çapar gelip: «Patyşanyň ogullarynyňdyr agtyklarynyň kelleleri getirildi» diýip habar berdi. Ýehu: «Olary iki üýsmek ediň-de, ertire çenli derwezäniň agzynda goýuň» diýip tabşyryk berdi. ⁹Ertesi ir bilen Ýehu halkyň önüne çykyp, şeýle diýdi: «Siz ýazyksyz adamlar. Jenabym Ýorama garşy dildüwşük gurup, ony öldüren men. Emma bu ýatanlary öldüren kim? ¹⁰Onda şuny bilip goýuň. Rebbiň Ahabyň ogullarydyr ogul agtyklaryna garşy aýdan sözleriniň hiç biri hem ýerde galmaz, çünki Reb Öz guly Ýlýas arkaly diýen sözlerini berjaý etdi». ¹¹Şeýdip, Ýehu Ahabyň Ýizregelde ýaşayan garyndaşlarynyň baryny, onuň ähli baştutanlaryny, ýakyn dostlaryny, ruhanlaryny gyryp, ýekeje adamy hem diri galdyrmady.

¹²⁻¹³Onsoň Ýehu Samariýa tarap ýola düşdi. Ol ýolda çopanlaryň Beýteket diýen düşelgesinde Ýahuda patyşasy Ahazýanyň garyndaşlaryna sataşyp, olardan: «Siz kim bolarsyňyz?» diýip sorady. Olar: «Biz Ahazýanyň garyndaşlarydyrys. Biz şazadalar bilen, şa aýalynyň ogullary bilen görme-görşe barýardyň» diýip jogap berdiler. ¹⁴Ýehu öz adamlaryna: «Bulary diri tutuň» diýdi. Olar Ahazýanyň garyndaşlaryny diri tutup, şol ýerdäki Beýteket guýynyň ýanynda olaryň kyrk ikisini hem öldürdiler. Ýehu olardan ýekejesini hem diri galdyrmady.

¹⁵Ýehu ol ýerden gaýdyp, özüni garşylamaga gelýän Rekabyň ogly Ýonadaba sataşdy. Ýehu oňa salam berip, ondan: «Meniň ýüregimiň seniňki bilen bir bolşy ýaly, seniň ýüregiň-de meniňki bilen birmi?» diýip sorady. Ýonadap hem: «Birdir» diýip jogap berdi. Ýehu: «Eger şeýle bolsa, onda elni uzat» diýdi. Ýonadap Ýehuwa tarap elini uzatdy. Ýehu ony araba mündürdi. ¹⁶Ýehu oňa: «Meniň bilen git-de, Rebbe wepalydygymy gör» diýdi. Şeýdip, Ýehuwyň adamlary Ýehonadaby onuň söweş arabasyna mündürdiler. ¹⁷Ýehu Samariýa gelip, Rebbiň Ýlýas arkaly aýdan sözüne görä Ahabyň galan tohum-tijiniň baryny iň soňkusyna çenli gyryp ýok etdi.

Ýehu Bagala sežde edýänleri ýok edýär

¹⁸Onsoň Ýehu бүтин halky ýygnap, olara ýüzlenip şeýle diýdi: «Siz Ahap Bagala wepaly boldy diýip pikir edýänsiňiz, emma meniň – Ýehuwyň Bagala Ahapdan has wepalydygymy görersiňiz. ¹⁹Şonuň üçin hem şu wagt Bagalyň pygamberleriniň, Bagala sežde edýänleriň, onuň ruhanylarynyň baryny meniň ýanyma çagyryň. Olaryň ýekejesini hem galdyrmaň, çünki men Bagala uly gurbanlyk hödür etjek. Olaryň içinden ýekejesi gelmän galaýsa, ol diri galmaz». Emma bu Ýehuwyň Bagala sežde edýänleri ýok etmek üçin guran hilesidi. ²⁰Ýehu öz adamlaryna: «Bagalyň hatyrasyna oňa sežde etmek üçin ýygnaňyşyk gününü yglan ediň» diýip buýruk berdi. Ýehuwyň adamlary Bagala sežde edilmeli günü yglan etdiler. ²¹Ýehu tutuş Ysraýyla habar ýollady. Bagala sežde edýän ähli kişiler geldi, gelmän galan ýekeje adam hem ýokdy. Gelen adamlaryň bary Bagalyň buthanasyna girdi.

Buthana tä bosagasyna çenli adamdan doldy. ²²Ýehu Bagala sežde edilende geýilýän mukaddes donlary saklaýan ruhana: «Bagala sežde edýänleriň baryna don getirip ber» diýdi. Ol sakçy hem olaryň baryna don getirip berdi. ²³Onsoň Ýehu Rekabyň ogly Ýonadap bilen Bagalyň buthanasyna girdi. Ýehu Bagala sežde edýänlere ýüzlenip: «Töweregiňize seredip görüň, arañyşda Rebbe sežde edýänlerden hiç kim bolmasyn, diňe Bagala sežde edýänler bolsun» diýdi. ²⁴Ondan soň Ýehu bilen Ýonadap gurbanlyklary we ýakma gurbanlyklary hödürlemek üçin içeri girdiler. Ýehu buthananyň daşynda segsen adamy goýup, olara: «Siziň elniize berýän bu adamlarymdan ýekejesi gaçyp gutulaýsa, olar üçin öz kelläňiz bilen jogap berersiňiz» diýdi.

²⁵Ýehu ýakma gurbanlygyny berip gutaran badyna, esgerlere we olaryň serkerdelerine ýüzlenip: «Buthana giriň-de, olaryň baryny gyryň, ýekejesini hem gaçyraýmaň» diýdi. Şeýdip, olar Bagalyň gullarynyň baryny gylyçdan geçirdiler. Esgerler we serkerdeler olaryň jesetlerini daşary çykaryp taşladylar. Soňra olar Bagalyň buthanasyna ybadat edilýän içki otaga girdiler. ²⁶Şol ýerde olar Bagalyň buthanasyndaky dikme daşy daşary çykaryp, ony kül-owram etdiler. ²⁷Olar Bagalyň dikme daşyny ýykdylar. Bagalyň buthanasyny ýykyp, ony hajathana öwürdiler. Ol şu güne çenli hem şeýledir.

²⁸Şeýdip, Ýehu Ysraýylda Bagala sežde edilmeginiň soňuna çykdy. ²⁹Emma Ýehu Nebadyň ogly Ýarobgamyň günäli işlerinden el çekmedi. Ýarobgam Beýteldäki we Dandaky altyn gölelere sežde edip, ysraýyl halkyna günä etdirdi. ³⁰Reb Ýehuwa: «Sen Meniň nazarymda dogry iş edip, Ahabyň tohum-tiji babatda

Meniň ýüregimiň islegini ýerine ýetirdiň. Şonuň üçin hem seniň nesliň dördünji arka çenli Ysraýyla patyşa bolar» diýdi. ³¹Emma Ýehu Ysraýyl Hudaýy Rebbiň kanunlaryny bütin kalby bilen berjaý etmedi. Ol ysraýyl halkyna günä etdiren Ýarobgamyň günälerinden el çekmedi.

Ýehuwyň ölümi

³²⁻³³Şol döwürde Reb Ysraýylyň çäklerini kiçeltmäge başlady. Siriýa patyşasy Hazaýyl Jordan derýasynyň gündogaryndan gatlylara, rubenlilere we manaşalylara çenli bolan bütin Gilgat topragyny, Arnon jülgesiniň ýakasyndaky Arogerden Gilgada we Başana çenli bolan tutuş ýurdy basyp aldy. ³⁴Ýehuwyň galan işleri, ähli eden işleri we edermenlikleri barada ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ³⁵Şeýdip, Ýehu ata-babalaryna gowuşdy. Ol Samariýada atalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ornuna Ýehuwyň ogly Ýehogahaz patyşa boldy. ³⁶Ýehu Samariýada Ysraýyla ýigrimi sekiz ýyl patyşalyk etdi.

11-nji bap

Ýahuda şa aýaly Atalýa

(2 Ýyl ýazgylary 22:10–23:15)

¹Ýahuda patyşasy Ahazýanyň ejesi Atalýa oglunyň öldürilendigini eşiden badyna, Ahazýa patyşanyň tohum-tijiniň baryny öldürtdi. ²Emma Ýehoram patyşanyň gyzy, Ahazýa patyşanyň aýal dogany Ýehoşeba patyşanyň öldürilmeli ogullarynyň içinden Ýowaşy ogurlap, ony enekesi bilen ýatylýan otagda goýdy. Şeýdip, Ýehoşeba Ýowaşy Atalýadan gizledi we ol ölmän galdy. ³Ol Ýehoşeba bilen alty ýyllap Rebbiň öýünde gizlenip gezdi. Şol döwürde Atalýa ýurtda şalyk edýärdi.

⁴Ýedinji ýylda Ýehoýada ruhany Kari goşunyň ýüzbaşylaryny we köşk garawullaryny öz ýanyna Rebbiň öýüne çagyrdy. Onsoň Ýehoýada şol ýerde olar bilen äht edişdi we olara ant içirip, soň Ahazýa patyşanyň ogly Ýowaşy olara görkezdi. ⁵Ýehoýada baştutanlara şeýle buýruk berdi: «Siz şeýle ediň: „Sabat günü nobatçylyga geleniňiziň üçden biri patyşanyň köşgüni garawullasyn. ⁶Beýleki üçden biriňiz Sur derwezesini garawullaň. Üçünji bölegiňiz bolsa derwezede beýleki garawullaryň arka tarapynda nobatma-nobat garawulçylyk ediň. ⁷Siziň Sabat günü nobatçylykdan boşayan iki toparnyň Rebbiň öýüni garawullamalydyr. ⁸Ähliňiziň eliniň ýaragly bolsun, siz patyşanyň daşyny gabarsyňyz. Size ýakynlaşan adam öldürilsin. Patyşa girse-çyksa ýanynda boluň“».

⁹Serkerdelere Ýehoýada ruhanynyň tabşyran zatlaryny onuň aýdyşy ýaly ýerine ýetirdiler. Olaryň hersi öz adamlaryny Sabat günü nobatçylyk edenleri we nobatçylyk etmedikleri alyp, Ýehoýada ruhanynyň ýanyna geldiler. ¹⁰Ýehoýada ruhany Dawut patyşanyň Rebbiň öýündäki naýzalaryny, galkanlaryny serkerdelere berdi. ¹¹Garawullaryň hersi elleri ýaragly patyşany goramak üçin Rebbiň öýüniň günortadan demirgazyk tarapyňa çenli gurbanlyk sypasynyň we öýüň töwereginde durdular. ¹²Onsoň Ýehoýada Ahazýa patyşanyň ogly Ýowaşy daşary çykaryp, başyna täç geýdirip, oňa patyşalyk ähtiň nusgasyny berdi. Ýowaşyň başyna ýag guýup, ony patyşalyga bellediler. Garawullar Ýowaşy patyşa diýip yglan etdiler. Olar el çarpyşyp: «Ýaşasyn patyşa!» diýip gygyryşdylar.

¹³Atalýa garawullaryň we adamlaryň sesini eşidip, halkyň ýanyna Rebbiň öýüne geldi. ¹⁴Görse, ine, patyşa adata görä

sütüniň ýanynda durdy. Serkerdelerdir surnaýçylar-da patyşanyň ýanyndadylar. Ýurduň bütin halky şatlanyp, surnaý çalýardy. Atalýa ýakasyny ýyrtyp: «Haýynlyk! Haýynlyk!» diýip gygyrdy. ¹⁵Onsoň Ýehoýada ruhany goşun ýüzbaşylaryna: «Atalýany bu ýerden çykaryň. Onuň yzyna eýereri gylyçdan geçiriň» diýip buýruk berdi. Çünki ruhany: «Goý, ol Rebbiň öýünde öldürilmesin» diýipdi. ¹⁶Şeýdip, olar Atalýany tutdular. Ony At derwezesinden patyşanyň köşgüne getirip, şol ýerde öldürdiler.

¹⁷Halk Rebbiň halky bolar ýaly, Ýehoýada Rebbiň, patyşanyň we halkyň arasynda äht etdi. Şeýle hem patyşa bilen halkyň arasynda-da äht etdi. ¹⁸Onsoň ýurduň bütin halky Bagalyň buthanasy-na baryp, ony ýykdy. Ondaky gurbanlyk sypalaryny, butlary döwüp, bölek-bölek edip taşladylar. Olar Bagalyň ruhanysy Mattany gurbanlyk sypalarynyň önünde öldürdiler. Onsoň Ýehoýada ruhany Rebbiň öýüne garawullar goýdy. ¹⁹Ol ýüzbaşylary, karileri, garawullary, ýurduň bütin halkyny özi bilen alyp gitdi. Olar patyşany Rebbiň öýünden garawullaryň derwezesiniň ýoly bilen köşge getirdiler. Ýowaş şa tagtynda oturdy. ²⁰Şeýdip, ýurduň bütin ilaty şat boldy. Atalýa patyşanyň öýünde gylyç bilen öldürileninden soň, şäherde ümsümlük boldy.

²¹Ýowaş ^a patyşalyk edip başlanda, ýedi ýaşyndady.

12-nji bab

Ýahuda patyşasy Ýowaş

¹Ysraýyl patyşasy Ýehuwıň şalygynyň yedinji ýylynda Ýowaş patyşalyk edip başlady. Ol kyrk ýyllap Iýerusolimde

patyşalyk etdi. Onuň ejesi Beýerşebadan bolup, ady Sibýady. ²Ýowaş ömrüboýy Rebbiň nazarynda dogry işleri etdi, çünki Ýehoýada ruhany oňa şeýle tälیم beripdi. ³Muňa garamazdan, seždegähler ýykylymandy. Halk entek-enteklerem şol seždegählerde gurbanlyk berip, ýakymly ysly tütetgi ýakýardy.

⁴Ýowaş ruhanylara şeýle diýdi: «Siz mukaddes sadaka hökmünde Rebbiň öýüne bagyş edilen kümşüň, ilat sanawynda toplanan kümşüň, her kimiň öz başyna düşen kesgitli möçberdäki beren kümşüniň we her adamyň Rebbiň öýüne meýletinlik bilen beren kümşüniň baryny ýygnaň. ⁵Goý, her bir ruhany şu hazyna-darlaryň birinden kümüş alsyn-da, ony Rebbiň öýüniň bejerdilmeli ýeri bar bolsa, şony bejertmek üçin ulansyn». ⁶Emma Ýowaşyň patyşalygynyň ýigrimi üçünji ýylynda-da ruhanylar Rebbiň öýüniň bejerilmeli ýerlerini bejermändiler. ⁷Şonuň üçin hem Ýowaş patyşa Ýehoýada ruhany bilen birlikde beýleki ruhanylary hem çagyryp, olara: «Siz näme üçin Rebbiň öýüni bejermeyärsiňiz? Mundan beýläk siz kümüş ýygnamaň. Ýygnañan kümüş Rebbiň öýüni bejermäge beriň» diýdi. ⁸Şeýdip, ruhanylar halkdan kümüş almazlyga we Rebbiň öýüni-de özleri bejermezlige razylaşdylar.

⁹Onsoň Ýehoýada ruhany bir sandygy alyp, onuň gapagyndan bir deşik açdy-da, ony gurbanlyk sypasynyň ýanynda, Rebbiň öýüne girilýän ýeriň sag tarapynda goýdy. Gapyny garawullaýan ruhanylar Rebbiň öýüne getirilýän bar kümüşleri şol sandygyň içine salardylar. ¹⁰Sandykda köp kümşüň toplanandygyny görelerinde, patyşanyň kätibi bilen baş ruhany gelip, Rebbiň öýündäki bar kümüş sanap,

^a 11:21 *Ýowaş* – ýewreýçe *Ýehowaş*. Bu Ýowaşyň beýleki adydyr.

torbalara salyp çekerdiler. ¹¹⁻¹²Onsoň olar çekilen kümşi Rebbiň öýünde işleýän işçilere gözegçilik edýän baştutanlara bererdiler. Olar hem şol kümüşden neç-jarlara, Rebbiň öýünde işleýän ussalara, daş örüjilere, daş ýonuylara iş hakyny tölärdiler. Şonuň ýaly hem olar kümşi Rebbiň öýüni bejertmek üçin agajy, ýonulan daşlary satyn almaga we bejeriş üçin zerur bolan başga zatlar harçlardy. ¹³Emma Rebbiň öýüne getirilen kümüşden Rebbiň öýi üçin hiç hili kümüş legenler, müçenekler, şakäseleler, surnaýlar ýa-da altynan, kümüşden başga hiç hili gap-çanaklar ýasalmandy. ¹⁴Çünki ol kümüş Rebbiň öýüni bejerýän işçilere berilýärdi. ¹⁵Işçilere iş hakyny tölemek üçin ellerine kümüş berlen adamlardan kümüşüň hetdi-hasaby soralmaýardy, çünki ol adamlar sadyklyk bilen işleýärdiler. ¹⁶Emma ýazyk sadakasy bilen günä sadakasyna berlen kümüş Rebbiň öýüne getirilmedi, çünki ol ruhanlaryňkydy.

¹⁷Şol döwürde Siriýa patyşasy Hazayyl Gatyň üstüne çozup, ony basyp aldy. Soňra ol Iýerusalime hüjüm etmege ýüregine düwdi. ¹⁸Ýahuda patyşasy Ýowaş atalary bolan Ýahuda patyşalary Ýehoşapadyň, Ýehoramýň, Ahazýanyň Rebbe bagyş eden bar zatlaryny, özüniň Rebbe bagyş eden bar zatlaryny, Rebbiň öýüniň we patyşanyň öýüniň hazynalaryndaky altynyň baryny alyp, Siriýa patyşasy Hazayyla iberdi. Şondan soň Hazayyl Iýerusalimden el çekdi.

¹⁹Ýowaşyň beýleki işleri we ähli eden işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandy. ²⁰Ýowaşyň emeldarlary oňa garşy dildüwüşük gurdular we ony Silla gidýän ýolda, Milionyň öýünde öldürdiler. ²¹Bu işi eden Ýowaşyň emeldarlary Şimgatyň ogly Ýozabat bilen Şomeriň ogly Ýehozabatdy.

Ýowaş dünýäden ötdi we Dawut galasyn-da, atalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ýerine ogly Amazýa patyşa boldy.

13-nji bap

Ysraýyl patyşasy Ýehogahaz

¹Ýahuda patyşasy Ahazýanyň ogly Ýowaşyň patyşalygynyň ýigrimi üçünji ýylynda Ýehuwyň ogly Ýehogahaz Ysraýyla patyşa bolup, Samariýada on ýedi ýyl şalyk sürdi. ²Ýehogahaz Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Ol Nebadyň ogly Ýarobgamyň Ysraýyla etdiren günäli ýollaryndan ýöräp, günä etmekden el çekmedi. ³Reb Ysraýyla garşy gahary geldi. Ol ysraýyllary gaýta-gaýta Siriýa patyşasy Hazaylyň we Hazaylyň ogly Benhadadyň eline berdi. ⁴Ýehogahaz Rebbe ýalbardy, Reb hem ony eşitdi, çünki Reb Ysraýylyň çekýän sütemini, Siriýa patyşasynyň olara berýän ezýetini gördi. ⁵Şonuň üçin hem Reb Ysraýyla bir halasgär berdi. Şondan soň ol Siriýanyň golastyndan çykdylar. Şeýdip, ysraýyl halky öňküsi ýaly öz öýünde asudalykda ýaşady. ⁶Muňa garamazdan ysraýyl halky Ýarobgamyň nesilleriniň Ysraýyla etdiren günälerinden el çekmän, gaýtam günä gazanmagyny dowam etdirdi. Aşera buty hem Samariýada galdy. ⁷Şeýdip, Ýehogahazyň diňe elli sany söweş arabaly esgerinden, on söweş arabasyndan we on müň pyýada goşunyndan başga goşuny galmady, çünki Siriýa patyşasy olary harman tozy kimin ýok edipdi. ⁸Ýehogahazyň beýleki işleri, ähli eden işleri we edermenligi barada ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandy. ⁹Şeýdip, Ýehogahaz atabalaryna gowuşdy. Ol Samariýada atalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ýerine ogly Ýehowaş patyşa boldy.

Ysraýyl patyşasy Ýehowaş

¹⁰Ýahuda patyşasy Ýowaşyň şalygynyň otuz ýedinji ýylynda Ýehogahazyň ogly Ýehowaş Ysraýyla patyşa bolup, Samariýada on alty ýyl şalyk sürdi. ¹¹Ýehowaş Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Ol Nebadyň ogly Ýarobgamyň Ysraýyla etdiren günälerinden el çekmän, gaýtam ony dowam etdirdi. ¹²Ýehowaşyň beýleki işleri we ähli eden işleri, Ýahuda patyşasy Amazýa garşy eden uruşlarynda görkezzen edermenligi barada ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ¹³Şeýdip, Ýehowaş ata-babalaryna gowuşdy. Ol Samariýada Ysraýyl patyşalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ýerine ogly Ýarobgam tagta çykdy.

Elýaşa pygamberiň ölümi

¹⁴Elýaşa agyr keselläp ýatyrdy. Onuň ölmeli pursady golaýlanda, Ysraýyl patyşasy Ýehowaş Elýaşanyň halyny soramaga geldi. Ol: «Eý, atam, atam! Ysraýylyň söweş arabalary bilen söweş arabaly esgerleri!» diýip, sesli aglady. ¹⁵Elýaşa Ýehowaşa: «Yaýy hem oklary al» diýdi. Ýehowaş ýaý bilen oklary aldy. ¹⁶Elýaşa Ysraýyl patyşasyna: «Yaýy çek» diýdi. Ýehowaş onuň aýdyşy ýaly ýaýy çekdi. Elýaşa ellerini patyşanyň elleriniň üstünde goýdy. ¹⁷Soňra ol Ýehowaşa: «Gündogar tarapdaky penjiräni aç» diýdi. Ýehowaş ol penjiräni açdy. Elýaşa Ýehowaşa: «At» diýdi. Ýehowaş atdy. Onsoň Elýaşa Ýehowaşa ýüzlenip, şeýle diýdi: «Bu Rebbiň ýeniş okudyr, Siriýanyň üstünden ýeniş okudyr! Sen Apekde siriýalylara garşy urşup, olary iň soňkusyna çenli gyryp ýok etmelisiň». ¹⁸Elýaşa dowam edip, Ýehowaşa: «Oklary al» diýdi. Ol hem oklary aldy. Elýaşa Ysraýyl patyşasyna: «Oklary ýere ur»

diýdi. Ýehowaş hem oklary ýere üç gezek urdy-da saklandy. ¹⁹Onsoň Hudaýyň adamynyň oňa gahary gelip: «Sen bäs ýa-da alty gezek urmalydyň, şonda siriýalylary soňuna çenli gyrardyň. Indi sen Siriýany diňe üç gezek ýeñersiň» diýdi.

²⁰Şeýdip, Elýaşa dünýäden ötdi we ony jaýladylar. Mowapylaryň leşgerleri her baharda Ysraýyl topragyna çozup girerdiler. ²¹Bir sapar ysraýyllar ölüsini jaýlap durkalar, leşgerleriň gelyänini görüp, ýaňky ölini Elýaşanyň gabryna taşladylar-da gaçdylar. Ol öli adam Elýaşanyň süňklerine galtaşan badyna direlip, aýaga galdy.

Ysraýyl Siriýany ýeñýär

²²Siriýa patyşasy Hazaýyl Ýehogahazyň bütin ömrüne Ysraýyla sütem edip gelipdi. ²³Emma Reb Ybraýym, Yshak we Ýakup bilen eden ähti üçin ysraýyllara merhemet edip, rehim-şepagat görkezdi we olary goldady. Reb olary heläk etmek islemedi. Şu wagta çenli hem olary Öz huzuryndan kowmady.

²⁴Siriýa patyşasy Hazaýyl dünýäden ötdi we onuň ýerine ogly Benhadat patyşa boldy. ²⁵Ýehogahazyň ogly Ýehowaş Hazaýylyň ogly Benhadada garşy urşup, onuň kakasy Ýehogahaza garşy urşup alan galalarynyň baryny Benhadadyň elinden aldy. Ýehowaş Benhadady üç gezek ýeñlişe sezewar edip, Ysraýylyň galalaryny yzyna gaýtaryp aldy.

14-nji bap

Ýahuda patyşasy Amazýa (2 Ýyl ýazgylary 25:1-24)

¹Ýehogahazyň ogly Ysraýyl patyşasy Ýehowaşyň şalygynyň ikinji ýylynda Ýowaşyň ogly Amazýa Ýahuda patyşa boldy. ²Ol patyşa bolan wagty ýigrimi

bäs ýaşyndady. Ol Iýerusalimde ýigirmi dokuz ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesi Iýerusalimden bolup, ady Ýehogadyndy.

³Amazýa Rebbiň nazarynda dogry işleri etse-de, atasy Dawut ýaly däldi. Ol kakasy Ýowaşyň eden işleri ýaly işler etdi.

⁴Emma seždegähler aýrylmady. Adamlar entek-enteklerem şol ýerlerde gurbanlyk berip, ýakymly ysly tütetgi ýakýardylar.

⁵Amazýa öz patyşalygyny kuwwatlan-dyryp, patyşa wagty kakasyny öldüren hyzmatkärleri öldürdi. ⁶Ýöne Musanyň Töwratda berlen tabşyryklaryny berjaý edip, Amazýa kakasyny öldüren hyzmatkärleriň ogullaryny öldürmedi, çünki Reb şol kitapda: «Atalar ogullary üçin ölüme höküm edilmesin. Ogullar hem atalary üçin ölüme höküm edilmesin. Her kim diňe öz eden jenaýatyna görä ölüme höküm edilsin» diýip tabşyryk beripdi ^a.

⁷Amazýa Duz jülgesinde on müň sany edomlyny gyryp, Sela galasyny basyp aldy. Ol Sela galasyny Ýokteýel diýip atlandyrdy. Ol şu güne çenli hem şeýle atlandyrylyp gelyär.

⁸Onsoň Amazýa Ýehogahazyň ogly, Ýehuwyň agtygy Ysraýyl patyşasy Ýehowaşa çaparlar ýollap: «Gel, ýüzbe-ýüz görüşeli» diýdi. ⁹Ysraýyl patyşasy Ýehowaş Ýahuda patyşasy Amazýanyň ýanyna adam iberip, şeýle diýdi: «Liwandaky ýandak Liwandaky kedr agajyna sawçy ýollap: „Gyzyňy ogluma aýallyga ber“ diýip sorapdyr. Emma Liwandaky bir wagşy haýwan geçip barýarka ýandagy depeläpdir. ¹⁰Elbetde, sen edomlylary gyrdyň we muňa seniň göwnüň galkdy. Şu ýeňşiňe guwan-da, öýünde otur. Sen näme üçin uruşmaga bahana agtarýarsyň? Sen özüňiň we Ýahudanyň halkynyň başyna bela getirersiň».

¹¹Emma Amazýa muňa gulak asmady. Şeýdip, Ysraýyl patyşasy Ýehowaş öz goşuny bilen Ýahuda patyşasy Amazýanyň üstüne gitdi. Ýehowaş Ýahudanyň Beýtşemeş diýen ýerinde Amazýa garşy uruşda onuň bilen ýüzbe-ýüz boldy. ¹²Ýahudalar ysraýyl halkyndan ýeňlip, öz çadyrlaryna tarap gaçyp gitdiler. ¹³Ysraýyl patyşasy Ýehowaş Ahazýanyň agtygy, Ýowaşyň ogly Ýahuda patyşasy Amazýany Beýtşemeşde tutdy. Onsoň Ýehowaş Iýerusalime gelip, Iýerusalimiň diwarynyň Efraýym derwezesinden Küňç derwezesine çenli bolan dört ýüz tirsek aralygyny ýykdy. ¹⁴Ýehowaş Rebbiň öýüniň we patyşanyň öýüniň hazynalaryndaky altyn-kümüşüň, gap-gaçlaryň baryny, bulardan daşary-da ýesir alnan adamlary alyp, Samariýa dolanyp geldi.

¹⁵Ýehowaşyň beýleki işleri, ähli eden işleri, edermenligi we Ýahuda patyşasy Amazýa bilen eden urşy barada ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandy. ¹⁶Ýehowaş ata-babalaryna gowuşdy. Ol Samariýada Ysraýyl patyşalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ýerine ogly Ýarobgam patyşa boldy.

¹⁷Ýowaşyň ogly Ýahuda patyşasy Amazýa Ýehogahazyň ogly bolan Ysraýyl patyşasy Ýehowaş ölerden soňra on bäs ýyl ýaşady. ¹⁸Amazýanyň beýleki işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandy. ¹⁹Iýerusalimde onuň garşysyna dildüwşük guraldy. Onsoň Amazýa Lakýşa gaçyp gitdi. Emma onuň zyzndan Lakýşa adam iberip, olar ony şol ýerde öldürdiler. ²⁰Onsoň Amazýanyň jesedini atlara ýükläp getirdiler-de, ony Iýerusalimde Dawut galasynda, atalarynyň ýanynda jaýladylar. ²¹Bütün ýahuda halky Amazýanyň

^a 14:6 Seret: Kan 24:16.

on alty ýaşyndaky ogly Uzyýany kakasy Amazýanyň ýerine patyşa etdi. ²²Uzyýa kakasy Amazýa ata-babalaryna gowşandan soň, Eýlat galasyny täzedan dikeldip, ony Ýahuda gaýtaryp berdi.

Ysraýyl patyşasy Ýarobgam

²³Ýowaşyň ogly Ýahuda patyşasy Amazýanyň şalygynyň on başynjy ýylynda Ýehowaşyň ogly Ysraýyl patyşasy Ýarobgam Samariýa patyşa bolup, kyrk bir ýyl şalyk sürdi. ²⁴Ýarobgam Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Ol Nebadyň ogly Ýarobgamyň Ysraýyla etdiren günälerinden el çekmedi. ²⁵Ýarobgam Ysraýyl Hudaýy Rebbiň Öz guly gatheperli Emitaýyň ogly Ýunus pygamber arkaly aýdyşy ýaly, Ysraýyl çäginä Lebohamatdan Araba deňzine çenli bolan aralykda täzedan dikeldi. ²⁶Çünki Reb Ysraýylyň agyr muşakgatyny gördi. Ysraýylda olara kömek berer ýaly gulam, azat adamam galmady. ²⁷Ýöne Reb Ysraýylyň adyny gökleriň astyndan öçürjek diýip aýtmady. Reb ysraýyllary Ýehowaşyň ogly Ýarobgam arkaly halas etdi.

²⁸Ýarobgamyň beýleki işleri, ähli eden işleri, edermenligi, nähili söweşeni we onuň öň Ýahuda degişli bolan Damasky we Hamaty Ysraýyla gaýtaryp berşi barada ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ²⁹Ýarobgam ata-babalaryna gowuşdy. Ol atalarynyň hem-de Ysraýyl patyşalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ýerine ogly Zakarýa patyşa boldy.

15-nji bap

Ýahuda patyşasy Uzyýa (2 Ýyl ýazgylary 26:1-23)

¹Ysraýyl patyşasy Ýarobgamyň şalygynyň ýigrimi ýedinji ýylynda Amazýanyň

ogly Ýahuda patyşasy Uzyýa patyşalyk edip başlady. ²Uzyýa patyşa bolanda on alty ýaşyndady. Ol Iýerusalimde elli iki ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesi Ýekolýa Iýerusalimdendi. ³Uzyýa öz kakasy Amazýa ýaly Rebbiň nazarynda dogry işleri etdi. ⁴Muňa garamazdan Uzyýa seždegähleri aýyrmady. Bütün halk entek-enteklerem şol ýerlere baryp gurbanlyk berip, ýakymly ysly tütetgi ýakýardy. ⁵Reb oňa ýokançly deri keseli bilen ezýet berdi. Ol tä ölýänçä ýokançly deri keselinden ejir çekip, aýratyn ýerde ýaşady. Patyşanyň ogly Ýotam ýurtdaky halka baştutanlyk edip, köşgi dolandyrdy.

⁶Uzyýanyň beýleki işleri we ähli eden işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ⁷Uzyýa ata-babalaryna gowuşdy. Ol Dawut galasynda, atalarynyň ýanynda jaýlandy. Onsoň onuň ýerine ogly Ýotam patyşa boldy.

Ysraýyl patyşasy Zakarýa

⁸Ýahuda patyşasy Uzyýanyň şalygynyň otuz sekizinji ýylynda Ýarobgamyň ogly Zakarýa Ysraýyla patyşa bolup, Samariýada alty aý şalyk sürdi. ⁹Zakarýa hem atalary ýaly Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Ol Nebadyň ogly Ýarobgam Ysraýyla etdiren günälerinden el çekmedi. ¹⁰Ýabeşiň ogly Şallum Zakarýa garşy dildüwüşük gurap, ony halkyň önünde urup öldürdi-de, onuň ýerine özi patyşa boldy.

¹¹Zakarýanyň beýleki işleri ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ¹²Rebbiň Yehua: «Seniň nesilleriň dördünji arka çenli Ysraýyl tagtynda oturlarlar» diýip beren wadasy berjaý boldy.

Ysraýyl patyşasy Şallum

¹³Ýahuda patyşasy Uzyýanyň şalygynyň otuz dokuzynjy ýylynda Ýabeşiň

ogly Şallum patyşa bolup, Samariýada bir aý patyşalyk etdi. ¹⁴Onsoň Gadynyň ogly Menahym Tirsadan çykyp, Samariýa geldi. Ol Samariýada Ýabeşiň ogly Şallumy öldürip, özi onuň ýerine patyşa boldy. ¹⁵Şallumyň beýleki işleri, guran dildüwüşügi barada ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ¹⁶Şol döwürde Menahym Tirsadan başlap, Tipsada we onuň etraplarynda ýaşayanlaryň baryny gyrdy. Özüne galanyň derwesini açmandyklary üçin, olaryň baryny gyrdy we göwreli aýallarynyň garynlaryny ýardy.

Ysraýyl patyşasy Menahym

¹⁷Ýahuda patyşasy Uzyýanyň şalygynyň otuz dokuzynjy ýylynda Gadynyň ogly Menahym Ysraýyla patyşa boldy. Ol Samariýada on ýyl patyşalyk etdi. ¹⁸Menahym Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Ol bütin ömrüne Nebadyň ogly Ýarobgamyň Ysraýyla etdiren günälerinden el çekmedi. ¹⁹Aşur patyşasy Pul^a Ysraýyla hüjüm etdi. Menahym öz patyşalygyny kuwwatlandyrmaga kömek ederi ýaly, Pula bir müň ýedi ýüz batman^b kümüş berdi. ²⁰Menahym Aşur patyşasyna kümüş bermek üçin Ysraýyldaky baýlaryň baryna jan başyna bir ýüz mysgaldan^c gowrak kümüş salgyt saldy. Şondan soň Aşur patyşasy ýurtda galman yzyna gaýtdy.

²¹Menahymyň beýleki işleri we ähli eden işleri barada ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ²²Menahym ata-babalaryna gowuşdy. Ogly Pekahýa onuň ýerine patyşa boldy.

Ysraýyl patyşasy Pekahýa

²³Ýahuda patyşasy Uzyýanyň şalygynyň ellinji ýylynda Menahymyň ogly Pekahýa Ysraýyla patyşa bolup, Samariýada iki ýyl şalyk sürdi. ²⁴Pekahýa Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Ol Nebadyň ogly Ýarobgamyň Ysraýyla etdiren günälerinden el çekmedi. ²⁵Öz serkerdesi Remalýanyň ogly Peka elli sany gilgatly bilen Pekahýa garşy dildüwüşük gurady. Peka Samariýada köşgüň içki galasynda Argop we Arýe bilen birlikde Pekahýanyň üstüne hüjüm edip, ony öldürip, ýerine özi patyşa boldy. ²⁶Pekahýanyň beýleki işleri we ähli eden işleri ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr.

Ysraýyl patyşasy Peka

²⁷Ýahuda patyşasy Uzyýanyň şalygynyň elli ikinji ýylynda Remalýanyň ogly Peka Ysraýyla patyşa bolup, Samariýada ýigrimi ýyl şalyk sürdi. ²⁸Peka Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. Ol Nebadyň ogly Ýarobgamyň Ysraýyla etdiren günälerinden el çekmedi.

²⁹Ysraýyl patyşasy Pekanyň döwründe Aşur patyşasy Tiglatpileser gelip, Yýony, Abelbeýtmagakany, Ýanowany, Kedeci, Hasory, Gilgady, Jeliläni we tutuş Naftaly ýurduny basyp alyp, olaryň halklaryny Aşura ýesir edip äkitdi. ³⁰Onsoň Elanyň ogly Hoşeyä Remalýanyň ogly Peka garşy dildüwüşük gurap, onuň üstüne hüjüm etdi we ony öldürdi. Soňra Uzyýanyň ogly Ýotamyň patyşalygynyň ýigriminji ýylynda Hoşeyä Pekanyň ýerine patyşa boldy. ³¹Pekanyň beýleki

^a 15:19 *Pul* – Puluň beýleki ady Tiglatpileser. Seret: 2Pat 15:29.

^b 15:19 *Bir müň ýedi ýüz batman* – ýewreýçe *müň kikkar*. Bu takm. 34 tonna deňdir.

^c 15:20 *Bir ýüz mysgal* – ýewreýçe *elli şekel*. Bu takm. 600 gr deňdir.

işleri we ähli eden işleri ysraýyl patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr.

Ýahuda patyşasy Ýotam

(2 Ýyl ýazgylary 27:1-9)

³²Remalýanyň ogly Ysraýyl patyşasy Pekanyň şalygynyň ikinji ýylynda Uzyýanyň ogly Ýahuda patyşasy Ýotam patyşalyk edip başlady. ³³Ýotam patyşa bolan wagty ýigrimi baş ýaşyndady. Ol Iýerusalimde on alty ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesi Ýeruşa Sadogyň gyzydy. ³⁴Ýotam kakasy Uzyýa ýaly Rebbiň nazarynda dogry işleri etdi. ³⁵Muňa garamazdan, ol seždegähleri aýyrmady. Halk entek-enteklerem şol ýerlere baryp, gurbanlyk berip, ýakymly ysly tütetgi ýakýardy. Ýotam Rebbiň öýüniň demirgazyk derwezesini gurdy. ³⁶Ýotamyň beýleki işleri we ähli eden işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ³⁷Şol döwürde Reb Siriýa patyşasy Resini, Remalýanyň ogly Pekany Ýahudanyň garşysyna goýberip başlady. ³⁸Ýotam ata-babalaryna gowuşdy. Ol Dawut galasynda, atalarynyň ýanynda jaýlandy. Ogly Ahaz onuň ýerine patyşa boldy.

16-njy bap

Ýahuda patyşasy Ahaz

(2 Ýyl ýazgylary 28:1-27)

¹Remalýanyň ogly Pekanyň şalygynyň on ýedinji ýylynda Ýotamyň ogly Ahaz Ýahuda patyşa boldy. ²Ahaz patyşa bolan mahaly ýigrimi ýaşyndady. Ol Iýerusalimde on alty ýyl patyşalyk etdi. Ahaz atasy Dawudyň yzyna eýermän, öz Hudawy Rebbiň nazarynda nädogry işleri etdi. ³Ahaz Ysraýyl patyşalarynyň ýoly bilen ýöräp, Rebbiň ysraýyllaryň ýurdundan kowup çykaran milletleriniň

ýigrenji adaty boýunça öz ogluny otдан geçirdi. ⁴Ol seždegählerde, baýyrlyklarda we gür ýaprakly her bir agajyň astynda gurbanlyk berýärdi, ýakymly ysly tütetgi tütödýärdi.

⁵Şol wagt Siriýa patyşasy Resin bilen Ysraýyl patyşasy Remalýanyň ogly Peka Iýerusalimiň üstüne hüjüm edip, onuň daşyny gabadylar. Emma şonda-da ony ýeňip bilmediler. ⁶Şol döwürde Siriýa patyşasy Resin Eýlaty aram halkyna gaýtaryp berdi we ýahudalary Eýlatdan kowup çykardy. Edomlylar Eýlatdan geldiler we olar şu güne çenli hem şol ýerde ýaşaýarlar. ⁷Ahaz Aşur patyşasy Tiglatpileseriň ýanyna çaparlar ýollap: «Men seniň guluň hem-de ogluňdryn. Gel-de, maňa garşy hüjüm edýän Siriýa patyşasy bilen Ysraýyl patyşasynyň elinden meni gutar» diýdi. ⁸Ahaz Rebbiň öýündäki we patyşanyň öýündäki hazynalarynda bar bolan altyndyr kümşi alyp, sowgat hökmünde Aşur patyşasyna iberdi. ⁹Aşur patyşasy Ahazyň sözüne gulak asdy. Aşur patyşasy Damaska garşy hüjüm edip, ony basyp aldy-da, ilatynyň baryny Kire ýesir edip äkitdi we Resini öldürdi.

¹⁰Ahaz patyşa Aşur patyşasy Tiglatpileseri garşylamak üçin Damaska baranda, Damaskdaky gurbanlyk sypasyny görüp, onuň nusgasyny we teswirini edil bolşy ýaly edip, Uryýa ruhana iberdi. ¹¹Uryýa ruhany Ahaz patyşanyň Damaskdan iberen nusgasyna görä gurbanlyk sypasyny ýasady. Uryýa muny patyşa Damaskdan gelmänkä ýasap gutardy. ¹²⁻¹³Ahaz patyşa Damaskdan gelende, gurbanlyk sypasyny gördi. Ol gurbanlyk sypasynyň ýanyna gelip, onuň üstünde öz ýakma gurbanlygyny we galla sadakasyny hödür etdi, içgi sadakasyny guýdy, salamatlyk gurbanlygynyň

ganyny gurbanlyk sypasyna tarap serpdi. ¹⁴Ahaz patyşa Rebbiň huzuryndaky öýüň ön tarapynda, öz gurbanlyk sypasy bilen Rebbiň öýüniň arasynda duran bürünçden ýasalan gurbanlyk sypasyny aýryp, ony öz gurbanlyk sypasynyň demirgazyk tarapynda goýdy. ¹⁵Ahaz patyşa Uryýa ruhana şeýle tabşyryk berdi: «Ertiriň ýakma gurbanlygyny, agşamyň galla sadakasyny, patyşanyň ýakma gurbanlygyny, galla sadakasyny ýurduň tutuş ilatynyň ýakma gurbanlyklaryny, galla sadakalaryny, içgi sadakalaryny şu uly gurbanlyk sypasynyň üstünde ber we ýakma gurbanlygynyň hem-de gurbanlyklaryň ganlaryny gurbanlyk sypasyna serp. Emma bürünç gurbanlyk sypasyny meniň maslahat soramagym üçin ulanmaga goýuň». ¹⁶Uryýa ruhanyda Ahaz patyşanyň tabşyran zatlarynyň baryny aýdyşy ýaly ýerine ýetirdi.

¹⁷Onsoň Ahaz patyşa arabalaryň gapdallaryny kesip, olaryň üstündäki legeni aýyrýdy. Ol howzy aşagyndaky bürünç öküzlerniň üstünden aýryp, ony bir daş sekiniň üstünde goýdy. ¹⁸Ahaz Sabat günü üçin ulanylýan Rebbiň öýündäki gurlan bassyrmany we patyşa üçin niýetlenen daşky girelgäni aýyrýdy. Ol muny Aşur patyşasynyň göwnünden turmak üçin şeýle etdi. ¹⁹Ahazyň beýleki işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ²⁰Ahaz ata-babalaryna gowuşdy. Ol Dawut galasynda, atalarynyň ýanynda jaýlandy. Ogly Hizkiýa onuň ýerine patyşa boldy.

17-nji bap

Ysraýyl patyşasy Hoşeýa

¹Yahuda patyşasy Ahazyň şalygynyň on ikinji ýylynda Elanyň ogly Hoşeýa Ysraýyla patyşa bolup, Samariýada

dokuz ýyl patyşalyk etdi. ²Hoşeýa Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi, ýöne ol özünden ozalky Ysraýyl patyşalary ýaly däl. ³Aşur patyşasy Şalmaneser Hoşeýa garşy hüjüm etdi. Hoşeýa Şalmanesere tabyn bolup, oňa salgyt töledi. ⁴Emma Aşur patyşasy Hoşeýanyň döňüklik edýänini gördi, çünki Hoşeýa Müsür patyşasy Sonuň ýanyna çaparlar ýollapdy hem-de ol her ýylkysy ýaly Aşur patyşasyna tölemeli salgydyny tölemändi. Şonuň üçin hem Aşur patyşasy ony tutup tussaghana saldy.

Ysraýyllar ýesir edilip äkidilýär

⁵Soňra Aşur patyşasy tutuş ýurdy eýeläp, Samariýa bardy we üç ýyllap onuň daşyny gabady. ⁶Hoşeýanyň şalygynyň dokuzynjy ýylynda Aşur patyşasy Samariýany basyp alyp, ysraýyllary Aşura ýesir edip äkitdi we olary Halada, Habor derýasynyň ýakasyndaky Gozanda we Madaý galalarynda ýerleşdirdi.

⁷Bu ysraýyl halkynyň özünü Müsür patyşasy faraonyň golastyndan azat edip, Müsürden çykaran Hudaýy Rebbiň garşysyna günä edendigi we başga hudaýlara sežde edendigi üçin şeýle boldy. ⁸Olar öz ýurtlaryndan Rebbiň kowup çykaran milletleriniň adatlaryna we Ysraýyl patyşalarynyň çykaran adatlaryna eýerdiler. ⁹Ysraýyl halky gizlinlikde Hudaýy Rebbiň garşysyna pis işleri etdi. Olar hemme ýerde – iň kiçi obadan tä uly gala çenli ähli ýerde seždegähleri gurdy. ¹⁰Olar her bir beýik baýyrdy hem-de gür ýaprakly her bir agajyň astynda dikme daşlary we Aşera butlaryny dikdiler. ¹¹Olar şol seždegählerde Rebbiň öz ýurtlaryndan kowup çykaran milletleriniň edişi ýaly sadakalar berdiler. Olar pis işleri edip, Rebbiň gaharyny getirdiler. ¹²Olar

Rebbiň: «Siz butlara sežde etmäň» diýip aýdan sözüne gulak asman, butlara sežde etdiler. ¹³Emma Reb şonda-da ähli pygamberler we görgürler arkaly ysraýyl we ýahuda halklaryna duýduryş berip, şeýle diýipdi: «Siz bu pis ýollaryňyzdan döňň, atalaryňyza tabşyran, gullarym pygamberler arkaly size ýollan kanunyma görä Meniň tabşyryklarymy we parzlarymy berjaý ediň». ¹⁴Olar Rebbe gulak asmadylar we öz Hudaýy bolan Rebbe iman etmedik atalary ýaly boýnuýogynlyk etdiler. ¹⁵Olar Rebbiň parzlaryny, atalary bilen eden ähtini, Onuň beren duýduryşlaryny ret etdiler. Olar dereksiz hudaýlaryň yzyna eýerip, özleri hem dereksiz adamlar boldular. Olar Rebbiň: «Töweregiňizdäki milletler ýaly ýaşamaň» diýip tabşyran milletleriniň yzlaryna eýerdiler. ¹⁶Olar Hudaýy Rebbiň ähli tabşyryklaryndan ýüz dönderdiler-de, özleri üçin iki sany guýma göle butuny we Aşera butuny ýasap, asman jisimlerine sežde etdiler we Bagala gulluk etdiler. ¹⁷Olar ogullaryny we gyzlaryny otdan geçirdiler, palçylyk we jadygöýlik bilen meşgullandylar. Olar Rebbiň nazarynda ýigrenji işlere baş urup, Onuň gaharyny getirdiler. ¹⁸Reb Ysraýyla garşy gahardan ýaňa lowlap, olary ret etdi. Ýahuda tiresinden başga ýekeje adam-da galmady.

¹⁹Ýahuda halky hem öz Hudaýy Rebbiň tabşyryklaryny berjaý etmedi, ol-da ysraýyllaryň adatlaryna eýerdi. ²⁰Reb bütin Ysraýyl nesillerinden ýüz dönderdi. Ol olary jezalandyryp, talaňçylaryň eline berdi. Şeýdip, Reb olaryň baryny Öz huzuryndan ýok etdi.

²¹Reb Ysraýyly Dawudyň nesilleriniň elinden alandan soň, ysraýyllar Nebadyň ogly Ýarobgamy patyşa etdiler. Ýarobgam ysraýyllary Rebbiň ýolundan

azaşdyryp, olara uly günäler etdirdi. ²²⁻²³Ysraýyl halky Ýarobgamyň eden günälerini gaýtalady. Rebbiň Öz gullary pygamberler arkaly aýdysy ýaly, ysraýyl halkyny huzuryndan ýok edýänçä, olar günä etmekden el çekmediler. Şeýdip, olar öz ýurtlaryndan Aşura sürgün edildiler we olar tä şu güne çenli hem şol ýerdedirler.

Aşurlylar Ysraýylda mesgen tutýarlar

²⁴Aşur patyşasy Babyldan, Kutdan, Awadan, Hamatdan we Separwaýymdan adamlary getirip, olary ysraýyllaryň ýerine Samariýanyň galalarynda ýerleşdirdi. Olar Samariýany eýeläp, onuň galalarynda mesgen tutdular. ²⁵Bu dürli milletleriň halklary Samariýada ilki ornaşan wagtlarynda Rebbe ybadat etmediler. Şonuň üçin hem Reb olaryň arasyna ýolbarslar iberdi. Ýolbarslar olaryň birnäçesini öldürdiler. ²⁶Onsoň Aşur patyşasyna şeýle habar berildi: «Seniň ýesir edip, Samariýa şäherlerinde ýerleşdiren milletleriň Ysraýyl Hudaýynyň adatlaryny bilmeýärler. Şonuň üçin hem bu ýurduň Hudaýy olaryň üstüne ýolbarslar iberdi. Ýolbarslar-da olary öldürýärler». ²⁷Onsoň Aşur patyşasy şeýle tabşyryk berdi: «Samariýadan sürgün edilip getirilen ruhanylaryň birini boşadyp, yzyna iberiň. Goý, ol ruhany gidip, Samariýada ýaşasyn hem-de şol ýerde ýaşayan milletlere ýurduň Hudaýynyň hökümlerini öwretsin». ²⁸Şeýdip, Aşur patyşasynyň Samariýadan sürgün edilip getirilen ruhanylaryndan biri Samariýa gelip, Beýtelde ýaşady we Samariýada ýaşayan milletlere Rebbe nädip ybadat etmelidigini öwretti.

²⁹Emma muňa garamazdan, her millet öz hudaýlaryny ýasap, olaryň hersi öz ýaşayan galalarynda samariýalylaryň diken

seždegählerinde goýdy. ³⁰Babyllylar Sukotbenot butuny, kutlylar Nergal butuny, hamatlylar Aşyma butuny, ³¹awalylar Nibhaz we Tartag butlaryny ýasadylar. Separwaýymlylar Adrammelek we Anammelek butlary üçin çagalaryny ýakma gurbanlyk hökmünde hödürlediler. ³²Olar seždegählerde özlery üçin gurbanlyk hödürlär ýaly, öz aralarynda ky dürli milletlerden bolan ruhanlary bellediler, şeýle hem olar Rebbe ybadat etdiler. ³³Şeýdip, olar hem Rebbe, hem aralaryndan sürgün edilen milletleriniň adatlaryna görä öz hudaýlaryna sežde etdiler. ³⁴Olar şu güne çenli hem özlerriniň ozalky adatlaryna eýerip, Rebbe sežde etmeýärler. Rebbiň Ysraýyl diýip atlandyran Ýakubyň nesillerine beren tabşyryklaryny, kanunyny, hökümlerini we parzlaryny berjaý etmeýärler.

³⁵Reb Ýakubyň nesilleri bilen äht edip, olara şeýle tabşyryk beripdi: «Siz keseki hudaýlara sežde etmäň, olaryň önünde dyza çöküp, olara gullugam etmäň, gurbanlygam bermäň. ³⁶Sizi beýik gudrat we güýç bilen Müsür ýurdundan çykaran Rebbe sežde ediň, Onuň önünde dyza çöküp, Oňa gurbanlyk beriň. ³⁷Rebbiň siziň üçin ýazan tabşyryklaryny, kanunyny, hökümlerini we parzlaryny seresaplyk bilen berjaý ediň. Siz keseki hudaýlara sežde etmäň. ³⁸Meniň siziň bilen eden ähtimi unutmaň we keseki hudaýlara sežde etmäň. ³⁹Siz diňe Hudaýyňyz Rebbe sežde ediň. Reb sizi ähli duşmanlaryňyzyň elinden gutarar». ⁴⁰Emma olar Rebbiň sözüne gulak asman, özlerriniň ozalky adatlaryna eýerdiler.

⁴¹Şeýdip, bu milletler hem Rebbe, hem oýulyp ýasalan butlaryna sežde etdiler. Ata-babalary näme eden bolsalar, ogullary-da, nesilleri-de tä şu güne çenli şolaryň edenlerini gaýtalap gelýärler.

18-nji bap

Ýahuda patyşasy Hizkiýa

(2 Ýyl ýazgylary 29:1-2; 31:1)

¹Ysraýyl patyşasy Elanyň ogly Hoşeýanyň patyşalygynyň üçünji ýylynda Ýahuda patyşasy Ahazyň ogly Hizkiýa Ýahuda patyşa boldy. ²Hizkiýa patyşa bolan wagty ýigrimi baş ýaşyndady. Ol Iýerusalimde ýigrimi dokuz ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesiniň ady Abydy. Ol Zakarýanyň zyzydy. ³Hizkiýa atasy Dawut ýaly Rebbiň nazarynda dogry işleri etdi. ⁴Ol seždegähleri ýok etdi, dikme daşlary ýykdy we Aşera butlaryny kesip aýyrdy. Musanyň ýasan бүрүнç ýylanyň parçalady, çünki ysraýyl halky şol günlere çenli бүрүнç ýylana ýakymly ysly tütetgi ýakyp gelipdi. Ol бүрүнç ýylan Nehuştan diýip atlandyryldy. ⁵Hizkiýa Ysraýyl Hudaýy Rebbe bil baglady. Ýahudada öňki-soňky bolan ähli patyşalaryň arasynda onuň ýalysy ýokdy. ⁶Çünki Hizkiýa Rebbe wepaly bolup, hiç haçan Onuň yzyna eýermekden yüz döndermedi we Rebbiň Musa beren tabşyryklaryny berjaý etdi. ⁷Reb onuň bilendi. Hizkiýa nira gitse-de, onuň işi oňuna boldy. Ol Aşur patyşasyna garşy goz galaň turuzdy we oňa gulluk etmekden boýun gaçyrdy. ⁸Hizkiýa iň kiçi obadan tä uly gala çenli bolan ýerlerde ýaşayan piliştileriň baryny, şeýle hem Gazany we onuň çägindäkileri yeňlişe sezewar etdi.

⁹Hizkiýanyň şalygynyň dördünji ýylynda, Elanyň ogly Ysraýyl patyşasy Hoşeýanyň şalygynyň ýedinji ýylynda Aşur patyşasy Şalmaneser Samariýanyň üstüne hüjüm edip, onuň daşyny gabady. ¹⁰Üçünji ýylda Şalmaneser Samariýany basyp aldy. Bu Hizkiýanyň

patyşalygynyň altynjy we Ysraýyl patyşasy Hoşeyanyň şalygynyň dokuzynjy ýylynda bolup geçdi. ¹¹Aşur patyşasy ysraýyllary Aşura ýesir edip äkitdi we olary Halada, Gozandaky Habor derýasynyň ýakasynda we Madaý galalarynda ýerleşdirdi. ¹²Ysraýyllar Hudaýy Rebbiň sözüne gulak asmandyklary üçin hem-de Onuň ähtinden, Rebbiň guly Musa beren tabşyryklaryndan ýüz öwrendikleri üçin şeýle ýagdaýa düşdüler.

Aşurlylar Ýahuda hüjüm edýärler

(2 Ýyl ýazgylary 32:1-19;

Işaya 36:1-22)

¹³Hizkiýa patyşanyň şalygynyň on dördünjü ýylynda Aşur patyşasy Sanherip Ýahudanyň ähli galalaryna garşy hüjüm edip, olary basyp aldy. ¹⁴Ýahuda patyşasy Hizkiýa Lakys galasyndaky Aşur patyşasynyň ýanyna habar ýollap: «Hata etdim, meniň ýurdumdan git, talap eden zadyňy bereýin» diýdi. Aşur patyşasy Ýahuda patyşasy Hizkiýadan baş ýüz on batman ^a kümüş bilen elli batman ^b altyn talap etdi. ¹⁵Hizkiýa Rebbiň öýündäki we patyşanyň öýündäki haznalardan tapylan kümüşüň baryny alyp, Aşur patyşasyna berdi. ¹⁶Şol döwürde Ýahuda patyşasy Hizkiýa Rebbiň ybadathanasynyň gapylarynyň we söýeleriniň üstüne çaýan altynyny-da alyp, Aşur patyşasyna berdi. ¹⁷Aşur patyşasy serkerdebaşysyny, köşk emeldaryny we wezirini uly goşun bilen Lakysdan Iýerusalime Hizkiýa patyşanyň ýanyna iberdi. Olar Iýerusalime gelip, ýokarky howdanyň arygynyň ýanynda durdular. Bu aryk Çyrypyjy meýdanynyň ýolunda ýerleşýärdi. ¹⁸Olar patyşany

çaгыranlarynda, köşgi dolandyryjy Hilkiýanyň ogly Elýakym, Şebna kätip we Asafyň ogly Ýowa – patyşanyň baş emeldary olaryň ýanyna bardylar.

¹⁹Hizkiýanyň ýanyna baryp, beýik Aşur patyşasy şeýle diýýär diýiň: «Sen nämä bil baglaýarsyň? ²⁰Sen harby ukybyň we güýç-kuwwatyň gürrüňini edýärsiň, emma olar boş sözlerdir. Sen kime bil baglap, meniň garşyma gozgalan turuzdyň? ²¹Seret, ine, sen döwür gamyş kysymly Müsüre bil baglaýarsyň. Emma kim şol döwür gamşa hasa hökmünde söýense, şonuň eline batar. Müsür patyşasy faraon hem özüne bil baglaýanlaryň hemmesi üçin şeýledir. ²²Eger sen maňa: „Biz Hudaýymyz Rebbe bil baglaýarys“ diýseň, onda Hizkiýanyň Ýahuda we Iýerusalime ýüzlenip: „Siz Iýerusalimde şu gurbanlyk sypasynyň önünde sežde edin“ diýip, onuň ýykan seždegähleri, gurbanlyk sypalary Hudaýyňky dälmi näme? ²³Indi gel-de, meniň jenabym Aşur patyşasy bilen bäsleş. Eger-de men size iki müň sany at bersem, siz olara münmäge şonça adam tapyp bilersiňizmi? ²⁴Onsoň siz nädip jenabymyň iň pes derejeli serkerdesini ýeňip biljek? Siz söweş arabalary we söweş arabaly esgerleri bar diýip, Müsüre bil baglaýarsyňyzmy? ²⁵Munuň üstesine-de, siz meni Rebden rugsatsyz bu ýurdy weýran etmäge gelendir öýdýärsiňizmi? Reb maňa şu ýurduň üstüne çoz-da, ony derbi-dagyn et diýdi».

²⁶Onsoň Hilkiýanyň ogly Elýakym, Şebna we Ýowa baş wezire şeýle diýdiler: «Haýyş edýäris, biz gullaryň bilen öz düşüňýän dilimizde – arameýçe gürleş. Biziň bilen ýahudalaryň dilinde

^a 18:14 *Bäs ýüz on batman* – ýewreýçe üç ýüz kikkar. Bu takm. 10200 kg deňdir.

^b 18:14 *Elli batman* – ýewreýçe otuz kikkar. Bu takm. 1000 kg deňdir.

gürleşme, diwaryň üstündäki adamlar diňläp durlar». ²⁷Emma baş wezir olara şeýle jogap berdi: «Jenabym meni bu sözleri diňe jenabyňyza we size aýtmak üçin ýolladymy näme? Diwaryň üstünde oturan adamlara aýtmak üçin hem ýollamadymy eýsem? Olar hem siziň ýaly öz nejasatlaryny iýip, öz peşewlerini içerler».

²⁸Onsoň baş wezir dik durup, bar sesi bilen gygyryp, ýahuda dilinde gepledi. Ol: «Beýik patyşa bolan Aşur patyşasynyň sözünü diňläň. ²⁹Patyşa şeýle diýýär: „Hizkiýa özünüzi aldatmaň! Ol sizi meniň elimden halas edip bilmez. ³⁰Hizkiýa: ‘Reb bizi hökman halas eder we bu şäher Aşur patyşasynyň eline berilmez’ diýip, size Rebbe bil baglatmasyn. ³¹Hizkiýa gulak asmaň!“ Aşur patyşasy şeýle diýýär: „Meniň bilen ýaraşyk ediň-de, meniň ýanyma geliň. Şonda her kim öz üzümçiliginiň hem-de injir daragtynyň miwesinden iýip, öz guýusyndan suw içer. ³²Soňra men gelip, sizi öz ýurduňyza meňzeş bir ýurda alyp bararyn. Ol ýer bugdaý, şerap, çörek, üzümlik, zeytun ýagy we bal mekanydyr. Şeýdip, siz ölmän, aman galarsyňyz. Hizkiýanyň: ‘Reb bizi halas eder’ diýip, aldamakçy bolýan sözlerine gulak asmaň. ³³Haýsy milletleriň hudaýlary öz ýurduny Aşur patyşasynyň elinden halas edipdir? ³⁴Hamadyň we Arpadyň hudaýlary niredede? Separwaýmyň, Henanyň we Ywahyň hudaýlary niredede? Samariýanyň hudaýlary olary meniň elimden halas etdilermi? ³⁵Rebbiň Iýerusalimi meniň elimden halas ederi ýaly, bu hudaýlaryň arasynda öz ýurtlaryny meniň elimden halas edeni barmy?“»

³⁶Emma halkdan ses çykmady, oňa jogap gaýtaran bolmady, çünki Hizkiýa patyşa: «Oňa jogap gaýtarmaň» diýip

tabşyrypdy. ³⁷Şeýdip, köşgi dolandyryjy Hilkiýanyň ogly Elýakym, Şebna kätip we Asafyň ogly Ýowa – patyşanyň baş emeldary dagy ýakalaryny ýyrtyp, Hizkiýanyň ýanyna gelip, oňa baş weziriň sözlerini aýdyp berdiler.

19-njy bab

Hizkiýa Işaya pygambere geňeşýär (Işaya 37:1-38)

¹Hizkiýa patyşa Rabşakanyň sözlerini eşidende, ýakasyny ýyrtyp, jul geýnip, Rebbiň öýüne gitdi. ²Patyşa köşgi dolandyryjy Elýakymy, Şebna mürzäni we ýaşuly ruhanylary Amozyň ogly Işaya pygamberiň ýanyna iberdi. Hemmesi jul geýdiler. ³Olar Işaya pygambere şeýle diýdiler: «Hizkiýa patyşa şeýle diýýär: „Şu gün biz hasrat, jeza we ryswalyk asytyndadyrys; biziň ýagdaýymyz dünýä injek bolup duran balasyny dogurmağa mejaly galmadyk aýalyňky ýalydyr. ⁴Onuň alyhezreti Aşur patyşasynyň iberen baş weziriniň diri Hudaýy masgaralamak üçin aýdan ähli sözlerini, belki, Hudaýyň Reb eşidendir; Hudaýyň Reb şol sözleri üçin olary jezalandyran. Indi aman galan adamlar üçin dileg et“». ⁵Hizkiýanyň hyzmatkärleri Işaya pygamberiň ýanyna gelenlerinde, ⁶Işaya pygamber olara şeýle diýdi: «Jenabyňyza aýdyň, Reb şeýle diýýär: „Aşur patyşasynyň hyzmatkärleriniň Meni kemsidip aýdan sözlerini eşideniň üçin olardan gorkma. ⁷Men onuň içine bir ruh ibererin welin, ol bir habar eşidip, öz ýurduna dolanar. Men ony öz ýurdunda gylç bilen öldürderin“».

Aşur patyşasynyň haýbaty

⁸Baş wezir Aşur patyşasynyň La kyşdan gaýdandygyny eşidip, yzyna

dolandy. Ol patyşanyň Libna galasyna garşy urşup ýörendigini gördi. ⁹Patyşa Efiopiýa patyşasy Tirhakanyň özi bilen uruşmaga çykandygyny eşidip, ol Hizkiýanyň ýanyna çaparlar ýollady. ¹⁰Aşur patyşasy Ýahuda patyşasy Hizkiýa şeýle habar iberdi: «Seniň bil baglaýan Hudaýyň: „Iýerusalim Aşur patyşasynyň eline berilmez“ diýip, seni aldamasyn. ¹¹Aşur patyşasynyň ähli ýurtlary бүтинleý ýok edip, halklaryň başyna nä günleri getirendigini eşidensiň. Indi siz halas edilemikäňiz? ¹²Ata-babalarymyň derbi-dagyn eden galalarynyň: Gozanyň, Haranyň, Resepiň ilatyny, Telasarda bolan Eden halkyny öz hudaýlary ata-babalarynyň elinden halas etdimi? ¹³Hamat, Arpat we Separwaýym galalarynyň şalary, Hena we Ywah galalarynyň şalary nirede?»

Hizkiýanyň dilegi

¹⁴Hizkiýa haty çaparlaryň elinden alyp okady. Onsoň ol Rebbiň öýüne baryp, haty Rebbiň önünde açyp goýdy. ¹⁵Hizkiýa Rebbiň huzurynda dileg edip, şeýle diýdi: «Eý, keruplaryň üstünde tagt guran Ysraýyl Hudaýy Reb! Bütün dünýäniň patyşalyklarynyň Hudaýy Sensiň, Sen ýeke-täksiň. Ýeri-gögi ýaradan-da Sensiň. ¹⁶Ýa Reb, gulak as-da, eşit, ýa Reb, gözleriňi aç-da gör. Sanheribiň diri Hudaýy masgaralap, aýdan sözlerini eşit. ¹⁷Ýa Reb, hakykatdanam, Aşur patyşalary ähli milletleri we olaryň ýurtlaryny weýran etdiler. ¹⁸Şol milletleriň hudaýlaryny oda atyp ýakdylar, olar hudaýlar däl. Olar adamlaryň agaçdan we daşdan ýasan butlarydy. ¹⁹Indi, eý, Hudaýymyz Reb, bizi Aşur patyşasynyň elinden halas et. Ýa Reb,

goý, bütün dünýäniň ähli patyşalyklary Seniň ýeke-täk Hudaýdygyny bilsinler».

Işaya pygamber Aşur patyşasy barada pygamberlik edýär

²⁰Onsoň Amozyň ogly Işaya pygamber şeýle sözler bilen Hizkiýanyň ýanyna adam iberdi: «Ysraýyl Hudaýy Reb şeýle diýýär: „Aşur patyşasy Sanherip barada eden dilegiňi eşitdim. ²¹Men – Rebbiň ol barada aýdan sözleri şudur:

Sion boý gyzy
ýigrenç bilen seni kemsidýär,
Iýerusalim gyzy ^a
seniň üstünden gülyär“.

²²Sen kimi masgaralap, kime dil ýetirdiň?

Kimiň garşysyna sesiňe bat berip,
kime ulumsylyk bilen gabak galdyrdyň?

Ysraýylyň Mukaddesine!

²³Çaparlaryň arkaly

Taňryny masgaralap,
şeýle diýdiň:
„Birtopar söweş arabalarym
bilen

daglaryň üstüne çykdy, m,
Liwanyň jümmüşine bardym,
onuň iň uzyn kedr agaçlaryny,
gözel serwi agaçlaryny çapdym.
Men onuň iň çola ýerine,
gür jeňňeline girdim.

²⁴Keseki ýurtlarda guýular gazyp,
suwuny içdim.

Müsüriň ähli derýalaryny,
öz dabanyň bilen guratdym“.

²⁵„Eşitmediňmi näme sen ozaldan şu netijä gelenimi?

^a 19:21 *Sion boý gyzy... Iýerusalim gyzy* – bu Iýerusalim halky diýmekdir. Sözlüğe seret.

Gadyndan bäri muny ýüregime
düwdüm,
indi şu gün ony amala
aşyryaryn,
sen galalary weýran edersiň,
harabaçylyga öwrersiň.

²⁶ Bu galalaryň ilaty ejizdi,
aljyrap howsala düşdüler.
Olar meýdan ösümlükleriniň,
mymyk gök maýsalyklaryň,
tamyň üstündäki otlaryň,
ösmänkä gurap ýok bolşy dek
boldular.

²⁷ Emma seniň oturyp-turşuňy,
giriş-çykyşyňy,
Maňa garşy dyzaýşyňy bilýärim.

²⁸ Meniň garşyma dyzanlygyň,
gopbamlygyň
gulagyma gelip ýetendigi üçin,
burunlygymy burnuňa,
agyzyrygymy-da agzyňa
dakyp,
seni gelen ýoluň bilen
zyňa ugradaryn Men“».

²⁹ Işaya pygamber Hizkiýa şeýle diýdi:
«Seniň üçin alamat şudur: „Şu ýyl we
geljek ýyl siz özi biten zady iýersiňiz,
üçünji ýyl bolsa özüňiz ekip, hasylyny
orup alyň we üzüm baglaryny oturdyň-
da, şolaryň miwelerini iýiň. ³⁰ Ýahuda
nesilleriniň gutulyp aman galanlary
ýene-de aşakda kök urup, ýokarda miwe
bererler. ³¹ Aman galanlar Iýerusalimden,
halas bolanlar Sion dagyndan çykyp
gelerler. Bu Rebbiň yhlasy bilen amala
aşar“».

³² Reb Aşur patyşasy barada şeýle
diýýär: «Ol bu şähre girmez, ok atmaz,
bu şäheriň garşysyna galkanly çykma
we şäheriň diwaryna ýaplap, ýapgyt
gurmaz. ³³ Ol gelen ýoly bilen zyzna

gaýdar, ýöne bu şähre girmez. Muny
Men – Reb aýdýandyryn. ³⁴ Men bu şä-
heri Özümüň hem-de gulum Dawudyň
hatyrasy üçin gorap, ony halas ederin».

Sanheribiň ýenlişi we ölümi

³⁵ Edil şol gije Rebbiň perişdesi gidip,
aşurlylaryň düşelgesinde ýüz segsen baş
müň adamy öldürdi. Ertesi daňdan tu-
rup görseler, ol ýeri jesetden doly eken!

³⁶ Aşur patyşasy Sanherip düşelgäni
taşlap, öz ýurduna gaýtdy. Ol Ninewä
gelip, şol ýerde galdy. ³⁷ Sanherip öz
hudaýy Nisrokyň buthanasynda oňa
sežde edip durka, ogullary Adrammek
bilen Sareser kakalaryny gylyç bilen
öldürdiler-de, Ararat ýurduna gaçyp
gittiler. Onsoň onuň ýerine ogly Esar-
hadon patyşa boldy.

20-nji bap

Hizkiýa syrkawlaýar

*(2 Ýyl ýazgylary 32:24-26;
Işaya 38:1-8,21-22)*

¹ Şol döwürlerde Hizkiýa syrkawlap,
ölüm ýassygynda ýatyrdy. Amozyň og-
ly Işaya pygamber onuň ýanyna gelip:
«Reb şeýle diýýär: „Öýüňdakilere wesýet
et, çünki sen ölersiň, sen bu keselden
gutulmarsyň“» diýdi. ² Onsoň Hizkiýa
ýüzüni diwara tarap öwürüp, Rebbe dileg
etdi: ³ «Saňa ýalbarýaryn, eý, Reb, meniň
Saňa wepalylyk bilen ak ýürekden hyz-
mat edenimi hem-de Seniň nazaryňda
dogry işleri edenimi ýatla». Hizkiýa
zar-zar aglady. ⁴ Işaya pygamber entek
ortaky howludan çykmanca, oňa Rebbiň
şu sözi aýan boldy: ⁵ «Zyňa dolanyp
bar-da, Meniň halkymyň hökümdary
Hizkiýa atasy Dawudyň Hudaýy Reb-
biň şeýle diýändigini aýt: „Men seniň
dilegiňi eşitdim, seniň gözýaşlaryňy

gördüm. Men seni hökman sagaldaryn we üçünji günü sen Rebbiň öýüne barsyň. ⁶Men seniň ömrüni on baş ýyl uzaldaryn. Men seni we bu şäheri Aşur patyşasynyň elinden halas ederin. Men Iýerusalimi Özümiň we gulum Dawudyň hatyrasy üçin goraryn“». ⁷Onsoň Işaya pygamber Hizkiýanyň hyzmatkärlerine: «Ýenjilen injir getiril-de, ony patyşanyň çybanynyň üstüne ýapyň. Şondan soň ol sagalar» diýdi.

⁸Hizkiýa Işaya pygamberden: «Rebbiň meni sagaltjakdygyna we üçünji günü meniň Rebbiň öýüne barjakdygyna näme alamat bolar?» diýip sorady. ⁹Işaya Hizkiýadan: «Reb beren wadasyny ýerine ýetirer. Rebden saňa alamat şudur: şu wagt basgançakdaky kölege on basgançak öňe gitsinmi ýa-da on basgançak yza gaýtсынmy?» diýip sorady. ¹⁰Hizkiýa: «Kölegäniň on basgançak öňe uzamagy adaty zatdyr. Şonuň üçin-de, goý, kölege yza süýşün» diýip jogap berdi. ¹¹Işaya pygamber Rebbi çagyrdy. Reb hem Ahazyň basgançagyna düşen kölegäni on basgançak yza süýşürdi.

Babyldan gelen çaparlar

(Işaya 39:1-8)

¹²Şol wagt Baladanyň ogly Babyl patyşasy Merodakbaladan Hizkiýa patyşanyň syrkawlandygyny eşidip, oňa wekillerinden hatlar bilen peşgeş ýollady. ¹³Hizkiýa Babyl patyşasynyň wekillerini diňläp, olara hazynasyndaky kümşüni, altynyny, hoşboý ysly zatlaryny, gymmatbaha ýaglaryny, ýarag gorhanasyny hem-de ammarlaryndaky zatlaryň baryny görkezdi. Ol köşgündäki we bütin patyşalygyndaky zatlaryň baryny wekilere görkezdi. ¹⁴Onsoň Işaya pygamber Hizkiýa patyşanyň ýanyna gelip, ondan: «Bu adamlar saňa näme diýdiler? Olar

seniň ýanyňa nireden geldiler?» diýip sorady. Hizkiýa hem: «Olar uzak ýurtdan Babyldan geldiler» diýip jogap berdi. ¹⁵Işaya pygamber: «Olar seniň köşgünde näme zatlary gördüler?» diýip, Hizkiýadan sorady. Hizkiýa: «Olar meniň köşgümde bolan zatlaryň baryny gördüler. Ammarlarymda olara görkezilmedik hiç bir zat galmady» diýip jogap berdi.

¹⁶⁻¹⁷Onsoň Işaya pygamber Hizkiýa şeýle diýdi: «Rebbiň sözünü eşit: „Bir gün seniň köşgündäki zatlaryň hemmesi we atalaryňnyň tä şu güne çenli ýygnan zatlarynyň bary Babylla äkidiler, ýekeje zat hem galdyrylmaz. ¹⁸Seniň öz bagryňdan önen nesilleriň Babylla sürgün edilip, şol ýerde patyşanyň köşgünde agtalar bolarlar“». ¹⁹Onsoň Hizkiýa Işaya pygambere: «Rebbiň seniň üstün bilen aýdan sözi ýagşy sözdür» diýdi. Çünki Hizkiýa: «Eger meniň döwrümde asudalyk we howpsuzlyk bolsa, oňa ýetesi näme bar?!» diýip pikir etdi.

Hizkiýanyň ölümi

²⁰Hizkiýanyň beýleki işleri, görkezen edermenlikleri, onuň howdan we ýap gazyp, olardan şähere suw getirişi barada ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazyladyr. ²¹Hizkiýa ata-babalaryna gowuşdy. Ogly Manaşa onuň ýerine patyşa boldy.

21-nji bap

Ýahuda patyşasy Manaşa

(2 Ýyl ýazgylary 33:1-25)

¹Manaşa patyşa bolanda on iki ýaşyndady. Ol Iýerusalimde elli baş ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesiniň ady Hepsibady. ²Rebbiň ysraýyllaryň arasyndan kowup çykaran milletleriniň eden nejis işleri ýaly Manaşa hem Rebbiň

nazarynda nejis işleri etdi.³ Manaşa kakasy Hizkiýanyň ýok eden seždegählerini dikelttdi. Ol Ysraýyl patyşasy Ahabyň edişi ýaly, Bagal üçin gurbanlyk sypalaryny gurup, Aşera butlaryny dikdi. Ol ähli asman jisimlerine sežde edip, şolara gulluk etdi.⁴ Ol Rebbiň: «Iýerusalimde maňa ybadat ediler» diýen Rebbiň öýünde butlar üçin gurbanlyk sypalaryny bina etdi.⁵ Manaşa Rebbiň öýüniň iki howlusynda ähli asman jisimleri üçin gurbanlyk sypalaryny bina etdi.⁶ Manaşa ogluny otdan geçirdi, gözbagçylyk we täleýe garamaklyk bilen meşgullandy. Ol palçylyk, jadygöýlik bilen iş salyşdy. Ol Rebbiň gaharyny getirip, Onuň nazarynda köp ýigrenji işleri etdi.⁷ Manaşa ýasan oýma Aşera butuny Rebbiň öýünde goýdy. Bu öý Rebbiň Dawuda we onuň ogly Süleýmana: «Maňa şu öýde we bütin Ysraýyl tirelerinden seçip alan şäherim Iýerusalimde ybadat ediler.⁸ Eger olar meniň ähli tabşyryklarymy we gulum Musanyň olara tabşyran kanunyny berjaý etseler, Men mundan beýläk ysraýyl halkyny atalaryna beren ýurdumdan daşary çykartmaryn» diýen öýüdi.⁹ Emma olar muňa gulak asmadylar. Manaşa halky şeýle bir azdyrdy welin, olar Rebbiň ysraýyl halkynyň önünden kowup çykaran milletlerinden hem köp pis işleri etdiler.

¹⁰⁻¹¹ Reb Öz gullary pygamberler arkaly şeýle diýdi: «Ýahuda patyşasy Manaşa nejis işleri bilen özünden ozalky amoralaryň eden işlerinden-de has betere pis işleri etdi we öz butlary bilen Ýahuda günä etdirdi.¹² Şonuň üçin-de Ysraýyl Hudaýy Reb şeýle diýýär: „Ine, Men Iýerusalimiň we Ýahudanyň başyna şeýle bir betbagtçylyk getirerin welin, ol barada eşiden her kişiniň ýüregi ýarylar.¹³ Men Samariýanyň we Ahabyň

nesilleriniň başyna nähili günleri salan bolsam, Iýerusalimiň başyna-da şol günleri salaryn. Bir kişiniň gap-çanaгы süpürüp, arassalap, düňderip goýşy ýaly, Men-de Iýerusalimi syryp-süpürüp ýok ederin.¹⁴ Mirasymdan – ysraýyllardan aman galanlary taşlarynda, olary duşmanlarynyň eline bererin. Olar ähli duşmanlaryna talaň we olja bolarlar.¹⁵ Çünki olar Meniň ýigrenýän işleri mi edip, atalarynyň Müsürden çykan gününden, tä şu güne çenli Meni gapzaplandyryp geldiler“».

¹⁶ Manaşa ýahudalara günä etdirip, olar Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdiler. Munuň üstesine-de, Manaşa Iýerusalimi boýdan-başa bigünä gandan doldurdy.¹⁷ Manaşanyň galan işleri we ähli eden işleri, günäleri barada ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr.¹⁸ Manaşa ata-babalaryna gowuşdy. Ol öz köşgüniň bagy bolan Uza bagynda jaýlandy. Ogly Amon onuň ýerine patyşa boldy.

Ýahuda patyşasy Amon

¹⁹ Amon patyşa bolan wagty ýigrimi iki ýaşyndady. Ol Iýerusalimde iki ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesi Meşulmet ýotbaly Harusyň gyzydy.²⁰ Amon kakasy Manaşa ýaly Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi.²¹ Ol kakasynyň ýörän ýollaryndan ýöräp, onuň sežde eden butlaryna sežde edip, şolara gulluk etdi.²² Amon atalarynyň Hudaýy Rebbi terk edip, Onuň yzyna eýermedi.²³ Amonyň nökerleri oňa garşy dildüwşük gurap, ony öz köşgünde öldürdiler.²⁴ Emma ýurduň ilaty Amon patyşa garşy dildüwşük guranlaryň baryny öldürüp, onuň ýerine ogly Ýoşyýany patyşa etdi.²⁵ Amonyň beýleki işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr.²⁶ Ol Uza

bagynda, öz guburunda jaýlandy. Onsoň ogly Ýoşyýa onuň ýerine patyşa boldy.

22-nji bap

Ýahuda patyşasy Ýoşyýa (2 Ýyl ýazgylary 34:1-2)

¹Ýoşyýa patyşa bolan wagty sekiz ýaşyndady. Ol Iýerusalimde otuz bir ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesi Ýedida boskatly Adayanyň gzydy. ²Ýoşyýa Rebbiň nazarynda dogry işleri etdi. Ol saga-sola sowulman, atasy Dawudyň ýollaryndan ýöredi.

Töwrat tapylýar

³Ýoşyýanyň patyşalygynyň on sekizinji ýylynda patyşa Asalýanyň ogly, Meşullamyň agtygy Şapan mürzäni şeýle tabşyryk bilen Rebbiň öýüne iberdi: ⁴«Baş ruhany Hilkiýanyň ýanyna bar-da, oňa gapy sakçylarynyň halkdan ýygnaň, Rebbiň öýüne getiren kümşüniň baryny sana diý. ⁵⁻⁶Goý, ol kümüş Rebbiň öýüniň işine bellenen baştutanlaryň eline berilsin. Baştutanlar hem bu kümşi Rebbiň öýüni bejerýän işçilere, açaç ussalaryna we daş örüjilere hemde beýleki gurluşykçylara bersin. Goý, olar bu kümşi Rebbiň öýüni bejerer ýaly açaç we ýonulan daş satyn almak üçin ulansynlar. ⁷Emma olaryň eline berlen kümşüň hetdi-hasaby soralmasyn, çünki olar sadyklyk bilen işleýärler».

⁸Baş ruhany Hilkiýa Şapan mürzä: «Men Rebbiň öýünden Töwrady tapdym» diýdi. Hilkiýa kitaby oňa berdi, ol hem bu kitaby okady. ⁹Onsoň Şapan mürze patyşanyň ýanyna gelip: «Seniň gullaryň Rebbiň öýündäki bar kümşi boşadyp, Rebbiň öýüniň işine bellenen baştutanlaryň eline beripdirler» diýip, bar zady oňa habar berdi. ¹⁰Şapan mürze

patyşa ýene: «Hilkiýa ruhany maňa bir kitap berdi» diýdi. Onsoň ol kitaby alyp, patyşa sesli okap berdi.

¹¹Patyşa Töwradyň sözlerini eşidip, ýakasyny ýyrtdy. ¹²Onsoň patyşa Hilkiýa ruhana, Şapanyň ogly Ahykama, Mikaýanyň ogly Akbora, Şapan mürzä we öz hyzmatkäri Asaýa şeýle tabşyryk berdi: ¹³«Baryň-da, tapylan bu kitapdaky aýdylyan sözlere görä meniň üçin, meniň halkym bolan bütün ýahuda halky üçin Rebden soraň, çünki Rebbiň bize garşy lowlaýan gazaby gaty güýçlüdir. Biziň atalarymyz bu kitabyň biziň üçin ýazylan sözlerini berjaý etmediler».

¹⁴Şeýdip, Hilkiýa ruhany, Ahykam, Akbor, Şapan we Asaýa dagy Hulda atly pygamber aýalyň ýanyna gitdiler. Hulda egin-eşik sakçysy Harhasyň agtygy, Tikwanyň ogly Şallumyň aýalydy. Ol aýal Iýerusalimiň ikinji bölümünde ýaşaýardy. ¹⁵Hulda olara: «Ysraýyl Hudaýy Reb sizi meniň ýanyma iberen adama şeýle diýýär: ¹⁶Reb şeýle diýýär diýiň: „Men Ýahuda patyşasynyň bu kitapda okan zatlaryna görä hökman bu ýere we bu ýerde ýaşaýanlaryň başyna bir betbagtçylyk indererin. ¹⁷Olaryň Meni terk edip, başga hudaýlara ýakymly ysly tütetgi ýakyp, öz pis işleri bilen Meniň gaharymy getirendikleri üçin Meniň bulara bolan gaharym has tutaşdy, ol indi hiç haçan sönmez“. ¹⁸Emma Ysraýyl Hudaýy Reb Özünden soramak üçin şu ýere ýollan Ýahuda patyşasyna onuň eşiden sözleri barada şeýle diýýär: ¹⁹„Meniň bu ýurdy weýran edip, onuň ýaşajýlaryny näletlemek baradaky sözlerimi eşideniňde, seniň ýüregiň ýumşady. Özüňi Rebbiň huzurynda peseltdiň, ýakaňy ýyrtyp, öňümde dady-perýat etdiň. Şonuň üçin Men seniň dilegiňi eşitdim. Muny Men-Reb aýdýandyryn. ²⁰Indi

Men seni atalaryňnyň ýanyna ýygnaryn, sen asudalyk bilen öz gabryňa girersiň. Meniň bu ýere getirjek betbagtçylygymy sen görmersiň“». Olar bu habary patyşa ýetirdiler.

23-nji bap

Ýoşyýa butparazçylygynyň soňuna çykýar

(2 Ýyl ýazgylary 34:3-7,29-33)

¹Onsoň Ýoşyýa patyşa Ýahudanyň we Iýerusalimiň ýaşullarynyň baryny çagyrdyp, öz ýanyna toplady. ²Ýoşyýa patyşa bütin ýahuda halky, bütin Iýerusalim ilaty, ruhanlylar, pygamberler, uludan-kiçä bütin halk bilen Rebbiň öýüne gitdi. Patyşa Rebbiň öýünden tapylan Äht kitabyndaky sözleri olara sesli okap berdi. ³Ýoşyýa sütüniň gapdalynda durup, Rebbiň tabşyryklaryny, permanlaryny, parzlaryny bütin kalby bilen, bütin jany-teni bilen berjaý edip, Rebbiň yzyna eýerjekdigine hem-de şu äht barada kitapda ýazylan sözleri berjaý etjekdikleri hakda Rebbiň huzurynda Onuň bilen äht edişdi. Bütin halk hem bu ähti oňlady.

⁴Bagala, Aşera we ähli asman jisimlerine sežde etmek üçin edilen gap-gaçlaryň baryny Rebbiň ybadat-hanasyndan çykarmak barada Ýoşyýa patyşa baş ruhany Hilkiýa, ikinji derejeli ruhanlylara we gapy sakçylaryna tabşyryk berdi. Onsoň şol gap-gaçlaryň baryny Iýerusalimiň daşynda, Kidron deresinde ýakyp, olaryň külünü Beýtele äkitdiler. ⁵Ýahuda patyşalarynyň ýahuda galalarynyň we Iýerusalimiň töweregindäki seždegählerde ýakymly ysly tütetgi ýakmak üçin bellenen butparaz ruha-

nylary, şeýle hem Bagala, Güne, Aýa, ýyldyzlara we tutuş asman jisimlerine sadakalar hödürleýän ruhanlylar wezipelelerinden boşatdy. ⁶Ol Aşera butuny Rebbiň öýünden Iýerusalimiň daşynda, Kidron deresine çykaryp, şol ýerde ýakdy. Onsoň ony ýenjip, kül edip, külünü adamlaryň gabrylarynyň üstüne sepdi. ⁷Ýoşyýa Rebbiň öýünde bolan azgyn erkekleriň öýlerini-de ýykdy. Ol ýerde aýallar Aşera üçin dokma işlerini edýärdiler. ⁸Ýoşyýa ýahuda galalaryndan ähli ruhanlylar getirip, Gebadan Beýerşeba çenli ruhanlylaryň ýakymly ysly tütetgi ýakýan seždegählerini harama çykardy. Ýoşyýa şäher häkimi Ýeşuwanyň şäher derwezesiniň çep tarapyndaky girelgesindäki seždegähleri ýok etdi. ⁹Seždegähleriň ruhanlylaryna Rebbiň Iýerusalimdäki gurbanlyk sypasynda Rebbe gulluk etmäge rugsat edilmese-de, olar beýleki ruhanlylaryň ülüşinden petir iýip bilýärdiler. ¹⁰Ýoşyýa patyşa hiç kim ogluny ýa-da gyzyny Molek^a üçin otdan geçirmesin diýip, Benhinom deresindäki Topet diýen ýerini-de murdar etdi. ¹¹Patyşa Rebbiň öýüniň girelgesinden Ýahuda patyşalary tarapyndan Güne çokunmaga bagyşlanan atlaryň heýkelini aýyrdy, atlar Natanmelek emeldaryň howlusynyň ýanyndady, şeýle hem ol Güne sežde etmek üçin ulanylýan arabalary ýakdy. ¹²Ýoşyýa Ýahuda patyşalary tarapyndan salnan Ahazyň ýokarky gatdaky jaýynyň üçeginde bolan gurbanlyk sypalaryny we Manaşanyň Rebbiň öýüniň iki howlusynda salan gurbanlyk sypalaryny ýykyp, olary kül-peýekun etdi. Ol gurbanlyk sypasynyň döwür böleklerini Kidron deresine taşlady. ¹³Ysraýyl patyşasy Süleýmanyň

^a 23:10 *Molek* – ammonlaryň hudaýy. Sözlüğe seret.

Iýerusalimiň gündogaryndaky Heläk dagynyň günortasynda, sidonlylaryň ýigrenji hudaýy Aşoret üçin, Mowabyň ýigrenji buty Kemoş üçin, ammonlaryň ýigrenji buty Milkom^a üçin guran seždegählerini patyşa haramlady. ¹⁴Ýoşyýa patyşa dikme daşlary kül-peýekun edip, Aşera butlaryny çapyp, olaryň ýerlerini adam süňkleri bilen doldurdy.

¹⁵Şeýle hem ol Ysraýyla günä etdiren Nebadyň ogly Ýarobgamyň Beýtelde guran gurbanlyk sypasyny seždegäh bilen birlikde ýykdy. Ýoşyýa seždegähi kül-peýekun edip, ony ýakdy we Aşera butuny hem ýakdy. ¹⁶Ýoşyýa töweregine seredende, şol ýerdäki daglykdaky mazarlygy gördi. Onsoň ol şol ýere adam iberip, Rebbiň Hudaýyň adamynyň üsti bilen aýdan sözüne görä süňkleri mazarlardan çykartdy we olary gurbanlyk sypasynyň üstünde ýakyp, gurbanlyk sypasyny haram etdi. ¹⁷Onsoň Ýoşyýa patyşa gala adamlaryndan: «Meniň bu görýän heýkelim näme?» diýip sorady. Olar oňa: «Bu Ýahudadan gelen hem-de seniň Beýteldeki gurbanlyk sypasynyň garşysyna eden işleriň barada pygamberlik eden Hudaýyň adamynyň gabrydyr» diýip jogap berdiler. ¹⁸Ýoşyýa patyşa: «Ony öz gününe goýuň, hiç kim onuň süňklerine el degirmesin» diýip tabşyryk berdi. Şeýdip, adamlar Hudaýyň adamynyň süňkleri bilen Samariýadan gelen pygamberiň süňklerine el degirmediler. ¹⁹Mundan başga-da Ýoşyýa Samariýanyň galalaryndaky ähli seždegähleri ýok etdi. Ol ýerleri Ysraýyl patyşalary gurup, Rebbiň gaharyny getiripdiler. Ýoşyýa Samariýadaky seždegähleri-de, edil Beýteldeki gurbanlyk sypasyny edişi ýaly etdi. ²⁰Ýoşyýa patyşa ol ýerdäki ähli seždegähleriň

ruhanylaryny gurbanlyk sypalarynyň üstünde öldürüp, gurbanlyk sypalarynyň üstünde adam süňklerini ýakdy. Şondan soň Ýoşyýa Iýerusalime dolanyp geldi.

Ýoşyýa Pesah baýramyny belleýär

²¹Patyşa bütin halka tabşyryk berip: «Bu äht kitabynda ýazylyşy ýaly Hudaýyňyz Rebbe bagyşlap, Pesah baýramyny belläň» diýdi. ²²Ysraýyly dolandyran serdarlaryň döwürlerinden bari Ýahuda we Ysraýyl patyşalarynyň bütin ömründe bu Pesah baýramy ýaly baýram hiç haçan bellemändi. ²³Emma Ýoşyýa patyşanyň şalygynyň on sekizinji ýylynda bu baýram Iýerusalimde Rebbe bagyşlap bellemildi.

²⁴Şeýle hem Ýoşyýa Hilkiýa ruhanynyň Rebbiň öýünden tapan kitabynda ýazylan kanunda aýdylan zatlary berjaý etmek üçin, Ýahudada, Iýerusalimde edilýän ähli nejis işleriň, ähli öý butlarynyň, beýleki butlaryň, palçylaryň, jadygöýleriň barynyň soňuna çykdy. ²⁵Rebbe Musanyň kanunyna laýyklykda bütin kalby, bar güýji bilen jan-tenden gulluk eden Ýoşyýa ýaly patyşa ondan öň hem, soň hem bolmady.

²⁶Manaşanyň Rebbiň gaharyny getirip, eden pis işleri zerarly Onuň Ýahuda garşy tutaşan gazaby entek hem sowamandy. ²⁷Reb şeýle diýdi: «Men Ysraýyly huzuryndan ýok edişim ýaly, Ýahudany-da huzuryndan ýok ederin. Men saýlan şäherim Iýerusalimi we „Maňa şu ýerde ybadat ediler“ diýen öýümi-de terk ederin».

Ýoşyýanyň ölümi

²⁸Ýoşyýanyň patyşalygy baradaky başga wakalar we ähli eden işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda

^a 23:13 *Milkom* – Molek hudaýyň beýleki ady.

ýazylandyr. ²⁹Ýoşyýa patyşanyň döwründe Müsüriň patyşasy faraon Neko Aşur patyşasyna kömek bermek üçin, Ýewfrat derýasyna tarap ýola düşdi. Ýoşyýa hem ony garşylamaga gitdi. Emma faraon Neko Ýoşyýa Megidoda sataşyp, ony şol ýerde öldürdi. ³⁰Ýoşyýanyň hyzmatkärleri onuň jesedini Megidodan arabaly Iýerusalime getirip, öz guburynda jaýladylar. Ýurduň bütin ilaty Ýoşyýanyň ogly Ýehogahazy getirip, başyna ýag guýup, kakasynyň ýerine patyşa goýdular.

Ýahuda patyşasy Ýehogahaz

³¹Ýehogahaz patyşa bolanda ýigrimi üç ýaşyndady. Ol Iýerusalimde üç aý patyşalyk etdi. Onuň ejesi Hamutal libnaly Ýermeýanyň gyzydy. ³²Ýehogahaz ata-babalary ýaly Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. ³³Faraon Neko Iýerusalimde patyşalyk etmesin diýip, Hamat ýurdunyň Ribla diýen ýerinde, Ýehogahazy ýesir aldy. Ol ýurduň başyna bir ýüz yetmiş batman ^a kümüş, bir ýarym batmana ^b golaý hem altyn salgyt saldy. ³⁴Faraon Neko Ýoşyýanyň ogly Elýakymy kakasy Ýoşyýanyň ýerine patyşa etdi we onuň adyny üýtgedip, Ýehoýakym goýdy. Soňra ol Ýehogahazy alyp, Müsüre geldi. Ýehogahaz şol ýerde öldi. ³⁵Ýehoýakym faraona kümüş bilen altyn berdi. Ol faraon Nekonyň tabşyrygyny ýerine ýetirmek üçin ýurda salgyt salyp, ýahuda halkynyň her birinden baýlygyna garap, altyn we kümüş aldy.

Ýahuda patyşasy Ýehoýakym

³⁶Ýehoýakym patyşa bolanda ýigrimi baş ýaşyndady. Ol Iýerusalimde on bir ýyl patyşalyk etdi. Onuň ejesi Zebida

rumaly Pedaýanyň gyzydy. ³⁷Ýehoýakym edil ata-babalary ýaly Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi.

24-nji bap

¹Ýehoýakymyň patyşalyk eden döwründe Babyl patyşasy Nebukadnesar onuň üstüne hüjüm etdi. Ýehoýakym üç ýyllap Babyl patyşasynyň hyzmatkäri bolsa-da, onuň garşysyna gozgalaň turuzdy. ²Reb Öz gullary pygamberler arkaly aýdan sözüne görä, Ýahudanyň halkynyň baryny gyrdyrmak üçin babyllylaryň, siriýalylaryň, mowaplylaryň we ammonlylaryň goşunlaryny olaryň üstüne iberdi. ³⁻⁴Hakykatdan-da, Rebbiň emri bilen ýahuda halkynyň başyna külpet indi. Manaşanyň bar eden günäleri we pis işleri hem-de onuň döken bigünä gany üçin Reb ýahuda halkyny huzuryndan kowmakçy boldy. Manaşanyň Iýerusalimi bigünä gandan doldurandygy zerarly Reb onuň günäsini geçmek islemedi. ⁵Ýehoýakymyň patyşalygy baradaky beýleki wakalar we onuň ähli eden işleri ýahuda patyşalarynyň ýyl ýazgylarynda ýazylandyr. ⁶Şeýdip, Ýehoýakym ata-babalaryna gowuşdy. Ogly Ýehoýakym onuň ýerine patyşa boldy. ⁷Müsür patyşasy öz ýurdundan çykmady, çünki Babyl patyşasy Müsür serhedinden Ýewfrat derýasyna çenli oňa degişli bolan ýerleriň baryny basyp alypdy.

Ýahuda patyşasy Ýehoýakym

(2 Ýyl ýazgylary 36:9-10)

⁸Ýehoýakym patyşa bolanda on sekiz ýaşyndady. Ol Iýerusalimde üç aý patyşalyk etdi. Onuň ejesi Nehuşta iýerusalimli Elnatanyň gyzydy. ⁹Ýehoýakym

^a 23:33 *Bir ýüz yetmiş batman* – ýewreýçe *ýüz kikkar*. Bu takm. 3,4 tonna deňdir.

^b 23:33 *Bir ýarym batmana golaý* – ýewreýçe *bir kikkar*. Bu takm. 34 kg deňdir.

edil kakasy Ýehoýakym ýaly Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. ¹⁰Şol döwürde Babyl patyşasy Nebukadnesaryň goşunlary Iýerusalimiň üstüne hüjüm edip, onuň daşyny gabadylar. ¹¹Leşgerleri şäheriň daşyny gabawda saklap ýörkäler, Nebukadnesar Iýerusalime geldi. ¹²Ýahuda patyşasy Ýehoýakym ejesi, hyzmatkärleri, serkerdeleri we köşk emeldarlary bilen birlikde Babyl patyşasyna tabyn boldular. Babyl patyşasy Ýehoýakymy patyşalygynyň sekizinji ýylynda ýesir aldy. ¹³Rebbiň aýdyşy ýaly, Babyl patyşasy Rebbiň öýündäki we patyşanyň öýündäki hazynalaryň baryny alyp gitdi. Ol Ysraýyl patyşasy Süleýmanyň Rebbiň öýünde ýasan ähli altyn gap-gaçlaryny kül-peýekun etdi. ¹⁴Babyl patyşasy Iýerusalimiň tutuş ilatyny, onuň ähli emeldarlaryny, ähli batyr ýigitlerini, on müň sany adamyny, şeýle hem hünärmentlerini we demirçi ussalaryny ýesir edip äkitdi. Ol ýurtda garyp-gasarlardan başga ýekeje adam hem galdyrmady. ¹⁵Nebukadnesar patyşa Ýehoýakymy we patyşanyň ejesini, onuň aýallaryny we emeldarlaryny, ýurduň baştutanlaryny Iýerusalimden Babyla ýesir edip äkitdi. ¹⁶Babyl patyşasy ýedi müň sany söweşijileri, müň sany hünärmentlerdir demirçi ussalar Babyla getirdi. Olaryň bary-da güýçli we urşa ukyply adamlardy. ¹⁷Babyl patyşasy Ýehoýakymyň ýerine agasy Matanýany patyşa edip, adyny üýtgedip, ony Sidkiýa diýip atlandyrdy.

Ýahuda patyşasy Sidkiýa
(2 Ýyl ýazgylary 36:11-16;
Ýermeyä 52:1-3)

¹⁸Sidkiýa patyşa bolanda ýigrimi bir ýaşyndady. Ol Iýerusalimde on bir ýyl

patyşalyk etdi. Onuň ejesi Hamutal libnaly Ýermeyanyň gyzydy. ¹⁹Sidkiýa hem Ýehoýakym ýaly Rebbiň nazarynda ýigrenji işleri etdi. ²⁰Rebbiň Iýerusalime we Ýahuda halklaryna garşy bolan gahary tutaşyrdy. Ol şonuň üçin olary Öz huzuryndan kowdy. Sidkiýa Babyl patyşasyna garşy uruş turuzdy.

25-nji bap

Iýerusalimiň synmagy

(2 Ýyl ýazgylary 36:17-21;
Ýermeyä 52:3-30)

¹Sidkiýanyň patyşalygynyň dokuzynjy ýylynyň onunjy aýynyň onuna Babyl patyşasy Nebukadnesar bütin goşuny bilen Iýerusalime hüjüm edip, onuň garşysynda düşelge gurdy. Olar Iýerusalime girmek üçin, onuň daş-töwereginde ýapgyt gurdular. ²Şeýdip, Sidkiýanyň patyşalygynyň on birinji ýylyna çenli Iýerusalim gabawda durdy. ³Dördünji aýyň ^adokuzynjy gününde şäherde açlyk artp, ýurduň ilaty iýmäge çöregem tapmady. ⁴Galanyň diwarynyň bir bölegi duşman tarapyndan ýykylypdy. Babyllýlar galanyň daş-töweregini gurşap alan bolsalar-da, Sidkiýa ähli esgerleri bilen gije patyşanyň bagynyň gapdalyndaky iki diwaryň arasyndaky derwezeden çykyp, Iordan deresine tarap gaçyp gitdiler. ⁵Emma babyllýlaryň goşuny patyşanyň zyndan kowup, Ýeriho düzlüginde zyndan ýetdi. Patyşanyň bar goşuny onuň ýanyndan gaçyp, dagaşyp gitdiler. ⁶Onsoň babyllýlar patyşany tutup, Ribla getirdiler. Şol ýerde Babyl patyşasy oňa höküm çykardy. ⁷Olar Sidkiýanyň ogullaryny onuň gözünüň alnynda öldürdiler. Onsoň olar şol ýerde

^a 25:3 Dördünji aýyň – bu sözler käbir golýazmalarda ýok, ýöne Ýrm 52:6-da bar.

Sidkiýanyň gözlerini oýdular-da, zynjyr bilen baglap, Babyla alyp gitdiler.

Ybadathana weýran edilýär

⁸Babyl patyşasy Nebukadnesaryň patyşalygynyň on dokuzyňjy ýylynyň başynjy aýynyň onunjy güni şanyň janpenalarynyň baştutany hem emeldary Nebuzaradon Iýerusalime geldi. ⁹Nebuzaradon Rebbiň öýüne, patyşanyň öýüne we Iýerusalimiň ähli jaýlaryna ot berdi; ol uly jaýlaryň ählisini ýakdy. ¹⁰Babyllylaryň janpenalaryň baştutany bilen gelen bütin goşuny Iýerusalimiň daş-töweregindäki diwarlaryny ýykdy. ¹¹Janpenalaryň baştutany Nebuzaradon halkyň şäherde aman galanlary, Babyl patyşasynyň tarapyna geçen gaçgaklary we beýleki galan ilaty ýesir edip äkitdi. ¹²Emma janpenalaryň baştutany ýurduň garyp-gasarlarynyň käbirlerini üzümçilik we daýhançylyk bilen meşgullansynlar diýip goýup gaýtdy.

¹³Babyllylar Rebbiň öýündäki bürünç sütünleri, şeýle hem ol ýerdäki arabalary we bürünç howzy parçalap, ähli bürünji Babyla alyp gitdiler. ¹⁴Olar ybadathana hyzmaty üçin ulanylýan gazanlary, külarlary, ätişgirleri, ýakymly ysly tütetgi ýakmak üçin ulanylýan gaplary we beýleki ähli bürünç gap-gaçlary Babyla alyp gitdiler. ¹⁵Janpenalaryň baştutany bularan başga-da maňňallary we legenleri alyp gitdi. Ol altýndan ýasalan zatlary altyny üçin, kümüşden ýasalan zatlary hem kümşi üçin alyp gitdi. ¹⁶Süleýmanyň Rebbiň öýi üçin eden iki sütüniniň, bir howzunyň, arabalarynyň we ähli gap-gaçlaryň bürünjiniň agramy çäksizdi. ¹⁷Bir sütüniň beýikliginiň özi on sekiz tirsekdi. Sütüniň depesinde-de bir sany bürünç täç bardy. Bir täjiň beýikligi üç tirsekdi we täjiň daş-töweregine

áýlanan narlardyr örne zynjyrlar hem tutuş bürünçden ýasalandy.

Ýahuda halky Babyla ýesir edip äkidilýär

¹⁸Janpenalaryň baştutany baş ruhany Seraýa bilen ikinji ruhany Sepanyýany hem-de üç sany gapy sakçysyny Babyla ýesir edip äkitdi. ¹⁹Ol şäherde galan esgerleriň baştutany edip bellenen bir harby serkerdäni, patyşanyň şäherden tapylan baş sany maslahatçysyny, ýurduň ilatyny goşuna ýazýan serkerde mürzäni we ýurduň ilatynyň şäherden tapylan altmyş baştutanyny hemmeler bilen alyp gitdi. ²⁰Janpenalaryň baştutany Nebuzaradon olary tutup, Hamat ýurdunyň Ribla galasyna, Babyl patyşasynyň ýanyna getirdi. ²¹Babyl patyşasy Hamat ýurdunyň Ribla galasynda olaryň baryny öldürdi. Şeýdip, ýahuda halky öz ýurdundan ýesir edilip äkidildi.

Ýahuda häkimi Gedalyá (Ýermeýa 40:7-9; 41:1-3)

²²Babyl patyşasy Nebukadnesar Ýahudada galdyran halkynyň üstünden Şapanyň agtygy, Ahykamyň ogly Gedalyany häkimlige belledi. ²³Indi bütin goşunbaşylar we olaryň adamlary Babyl patyşasynyň Gedalyany häkim edip belländigi barada eşidenlerinde, Netanyanyň ogly Ysmaýyl, Kareýanyň ogly Ýohanan, netopaly Tanhumetiň ogly Seraýa we bir magakatlynyň ogly Ýazanyýa dagy öz goşunlary bilen Mispa, Gedalyanyň ýanyna geldiler. ²⁴Gedalya olara we olaryň goşunyna ýüzlenip, ant içip: «Babyllylaryň hökümdarlaryndan gorkmaň. Ýurtda mesgen tutup, Babyl patyşasyna gulluk ediň. Şonda size oňat bolar» diýdi. ²⁵Emma yedinji aýda patyşa neslinden bolan Elişamanyň agtygy,

Netanýanyň ogly Ysmaýyl özüniň on adamy bilen Gedalýanyň ýanyna geldi we olar ony öldürdiler. Şeýle hem olar Mispada, Gedalýanyň ýanynda bolan ýahudalary we babyllylary-da öldürdiler. ²⁶Onsoň adamlaryň uludan-kiçä bary we goşunbaşylar Müsüre tarap ýola düşdüler, çünki olar babyllylardan gorkýardylar.

Ýehoýakyn ýesirlikden boşadylýar
(Ýermeya 52:31-34)

²⁷Ýahuda patyşasy Ýehoýakynyň ýesirliginiň otuz ýedinji ýylynyň

on ikinji aýynyň ýigrimi ýedisine Ewilmerodak Babyla patyşa bolup, Ýahuda patyşasy Ýehoýakyny ýesirlikden boşatdy. ²⁸Ol Ýehoýakyn bilen mähirli bolup, tagtyny özi bilen Babyla sürgün edilen başga patyşalaryň tagtlaryndan ýokarda goýdy. ²⁹Şeýdip, Ýehoýakyn özüniň ýesirlikdäki eşiklerini çalşyrdy. Ol bütin ömrüne patyşanyň saçagyndan naharlandy. ³⁰Onuň gündelik eklenji ömrüniň ahyryna çenli hemişe patyşa tarapyndan berildi.

